

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління ризиками банку за матеріалами АБ «УКРГАЗБАНК»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС. 018216.01.18.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСм-22-1

Тетяна СЬОМАК
Підпис, дата   Ім'я прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент

Леся МАТВІЙЧУК
Підпис, дата   Ім'я прізвище

Нормоконтролер

_____
Підпис, дата   Ім'я прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

Ніла ХРУЩ
Підпис, дата   Ім'я прізвище

_____ 2023 р.

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні основи управління банківськими ризиками	8
1.1 Економічна сутність та види банківських ризиків	8
1.2 Концептуальні засади формування системи управління банківськими ризиками	19
2 Аналітичні аспекти управління банківськими ризиками	29
2.1 Аналіз сучасного стану вітчизняного банківського сектору економіки	29
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках	42
3 Напрями удосконалення управління банківськими ризиками на прикладі АБ «УКРГАЗБАНК»	57
Висновки	68
Список використаних джерел	72
Додатки	77

Вступ

Сьогодні в Україні на тлі економічного спаду, посилення конкуренції, глобалізаційних та трансформаційних процесів, зменшення ресурсної бази, ускладнення доступу до міжнародних ринків капіталів відбувається суттєве зростання ризиків та загроз для усіх суб'єктів господарювання, в тому числі і для банківських установ. Перед керівництвом вітчизняних банків в умовах погіршення безпекових факторів, нестабільності та невизначеності досить гостро постають завдання підвищення фінансової стійкості установ за рахунок створення якісної структурованої та незалежної системи управління банківськими ризиками.

Питанням управління банківськими ризиками приділяє увагу багато вітчизняних науковців, серед них: І.О. Барановський, В.В. Бобиль, О.Д. Вовчак, А.О. Єпіфанова, Л.О. Примостка, І.М. Парасій–Вергуненко та інші. Віддаючи належне значному науковому доробку вчених, зауважимо, що недостатньо розробленими залишаються проблеми формування ефективної системи управління ризиками у банках в умовах нестабільності економічного середовища, що потребує подальших досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління банківськими ризиками. Відповідно до мети визначено основні завдання кваліфікаційної роботи:

- узагальнити теоретичні засади щодо визначення сутності банківських ризиків, розвинути понятійно-категорійний апарат дослідження;
- дослідити та систематизувати види банківських ризиків;
- розробити комплексну систему управління банківськими ризиками;
- проаналізувати сучасний стан розвитку банківського сектору України;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльності АБ «УКРГАЗБАНК»;

– узагальнити напрями покращення управління банківськими ризиками на основі застосування інтегрованої системи управління та різних форм стрес-тестів.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є система управління банківськими ризиками. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління банківськими ризиками.

Кваліфікаційна робота виконана з використанням як загальнонаукових так і спеціальних методів дослідження, зокрема: аналізу, синтезу та порівняння – для дослідження сутності та характеристик банківських ризиків; групування – для систематизації видів банківських ризиків; структурного аналізу – для виокремлення інструментів управління банківськими ризиками; економічного аналізу – для дослідження сучасного стану розвитку вітчизняного банківського сектору та фінансово-господарської діяльності АБ «УКРГАЗБАНК»; абстрактно-логічні методи – для формування висновків та розробок пропозицій щодо вдосконалення системи управління банківськими ризиками; графічні методи – для побудови рисунків та таблиць.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, нормативно-правові акти, що регулюють банківську діяльність, офіційні дані Національного банку України, фінансова та управлінська звітність АБ «УКРГАЗБАНК», інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

дістали подальшого розвитку:

– сутнісне наповнення поняття «банківські ризики», що запропоновано розглядати як ймовірнісні події, які виникають в процесі діяльності банку під впливом великої кількості зовнішніх та внутрішніх чинників і можуть призводити до отримання як негативного (збитку, зростання витрат, втрати можливостей) так і позитивного результат (прибутку і нових можливостей), що на відміну від існуючих підходів підкреслює наслідки проявів ризиків (негативний та позитивний результат діяльності банку), а також робить акцент на ймовірнісному характері ризиків;

удосконалено:

– концептуальний підхід до побудови комплексної системи управління банківськими ризиками, що на відміну від існуючих підходів включає цільовий, інформаційний, моніторинговий, організаційний та функціональний блоки, об'єднує ряд взаємодіючих і взаємообумовлених компонентів та містить систему контролю за виконанням запланованих заходів та досягнення мети управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні наукових підходів, які націлені на вирішення проблем управління банківськими ризиками.

Основні результати кваліфікаційної роботи були представлені на IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2023 р., м. Хмельницький).

Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,28 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 77 сторінок. Робота містить 18 таблиць, 14 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 46 найменувань.

1 Теоретико-методичні основи управління банківськими ризиками

1.1 Економічна сутність та види банківських ризиків

Банки, як найважливіші учасники фінансового ринку, мають значний вплив на економічний розвиток України. Вони встановлюють тісні грошово-фінансові відносини з усіма секторами фінансової системи, мають складну структуру, яка сприяє розподілу і переміщенню грошових коштів. У сучасних умовах господарювання, які характеризуються нестабільністю, значним рівнем невизначеності винятково важливого значення набувають питання стабільності функціонування банківських установ та забезпечення фінансової стійкості усієї банківської системи України.

Банківська діяльність пов'язана із значною кількістю ризиків, які можуть спричинити значне погіршення результатів діяльності банків і навіть призвести до їх банкрутства. Сучасні реалії свідчать, що банківські відносини стають все більш інтенсивними, а банківські ризики все частіше негативно впливають як на розвиток самих установ так і фінансовий ринок і економіку країни в цілому. За своєю сутністю банківський бізнес передбачає необхідність здійснення різного роду операцій, які пов'язані із ризиками. При цьому ризиковість вітчизняних банківських операцій є надзвичайно високою і значно відрізняється від ризиків банківського портфеля в інших країнах.

Однією з причин такої високої ризиковості операцій вітчизняних банків є низький рівень фінансової грамотності населення. Значна частина клієнтів не розуміють або не дотримуються умов кредитних договорів, не мають необхідних знань та навичок з фінансового планування і управління власними коштами, що призводить до неповернення кредитів або невчасного їх погашення і спричиняє зростання кредитного ризику банків. Також, низька

якість активів українських банків, неефективне регулювання та нагляд за банківською діяльністю породжує зростання рівня ризику.

Крім того, недостатня прозорість діяльності вітчизняних банків, недовіра механізмів контролю створюють умови для виникнення фінансових злочинів та маніпуляцій. Політична та економічна нестабільність в Україні також впливає на зростання банківських ризиків, оскільки хаотичність владних рішень, конфлікти та систематичні зміни у законодавстві створюють небезпеку для банківської системи і підвищують ризик неплатоспроможності позичальників та зростання заборгованості.

«Сьогодні вітчизняна банківська система переживає не найкращі часи і вимагає від керівництва миттєвого реагування на зміни та прийняття якісних управлінських рішень. Ці зміни спостерігаються та відображаються, в першу чергу, на фінансовому ринку, а далі і на політичному, соціальному та свідомості громадян України в цілому. Різкі коливання на фондовому, валютному ринках, зміни в законодавчих актах, вимоги регулятора, нестабільна фіскальна політика, вимагають не тільки злагодженої роботи банківської сфери та економіки в цілому, але й новітніх підходів до роботи як окремого банку, так і банківської системи в цілому. Раціональне використання банківських ресурсів передбачає досягнення цілей при незначних затратах і максимумі ефективності, яке здійснюється у процесі управління» [24, с.118].

Кризові явища у фінансовій системі, протягом останніх років не лише посилюються, але й з'являються нові, досі небачені виклики, які спричиненні війною, що породжує необхідність розробки сучасної, дієвої системи управління банківськими ризиками.

З метою реалізації завдань дослідження та формування ефективної системи управління банківськими ризиками необхідно дослідити сутність та зміст поняття «банківські ризики».

Погляди науковців на сутнісне наповнення поняття «банківські ризики» наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутнісне наповнення поняття «банківські ризики»

Автор	Сутність поняття «банківські ризики»	Основні акценти
Т.А. Васильєва	«Кількісно оцінена ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуванім; яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку» [42, с. 25].	Невідповідності параметрів фінансових потоків банку очікуванім
І.М. Парасій–Вергуненко	«Можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин» [30, с.178].	Можливість зазнати втрат
Л.О. Примостка	«Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників» [35, с. 17].	Недоотримання доходів зменшення вартості капітал
О. Панченко, О. Маслюк, А. Гориленко	«Ймовірність втрати банківською установою частини своїх фінансових ресурсів, недоотримання доходу або збільшення витрат унаслідок проведення банківських операцій та здійснення іншої банківської діяльності» [29, с.147]	Недоотримання доходу або збільшення витрат
А.П. Балачій	«Невизначеність щодо майбутніх грошових потоків, можливість втрат або недоотримання доходів у порівнянні з планованими або ймовірність виникнення непередбачених витрат при здійсненні певних банківських операцій, представлена у вартісному вираженні» [3]	Недоотримання доходу або збільшення витрат
Т.В. Кочетигова А.Ю. Алейнік	«Неминуча частина банківської діяльності та невід'ємна частина функціонування банківської системи, це втрати банком частини свого прибутку, виникнення збитків або здійснення додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій» [18, с. 718].	Втрати банком частини свого прибутку
Н.О. Островська	«Можливість прийняття управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну оцінку дії факторів невизначеності, підсумок чого є отримання банком фінансового результату» [24, с.132]	Вірогідна оцінка дії факторів невизначеності
Г.О. Сукрушева	«Невизначеність результату банківської діяльності під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників, які можуть привести до зміни фінансового стану банку» [38, с.355].	Невизначеність результату банківської діяльності

Джерело: складено автором на основі [3,18,24,29,35,38]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що серед науковців не існує єдності у питанні сутності та змісту банківських ризиків. У розглянутих трактуваннях категорії «банківський ризик», як правило, акцент ставиться на фінансовому характері ризику, що проявляється у вірогідності зростання витрат та недоотримання прибутку і як наслідок зменшення вартості активів та

капіталу банку. Дійсно, в сучасних умовах важно не погодитися із такими важливими наслідками проявів ризиків як отримання збитків. Проте, окрім фінансових втрат банк може зіштовхнутися із репутаційними втратами, зниження рівня конкурентоспроможності та іншими негативними наслідками.

Економічну сутність та зміст категорії «банківські ризики» можна розкрити через наступні характерні риси (рисунок 1.1.).

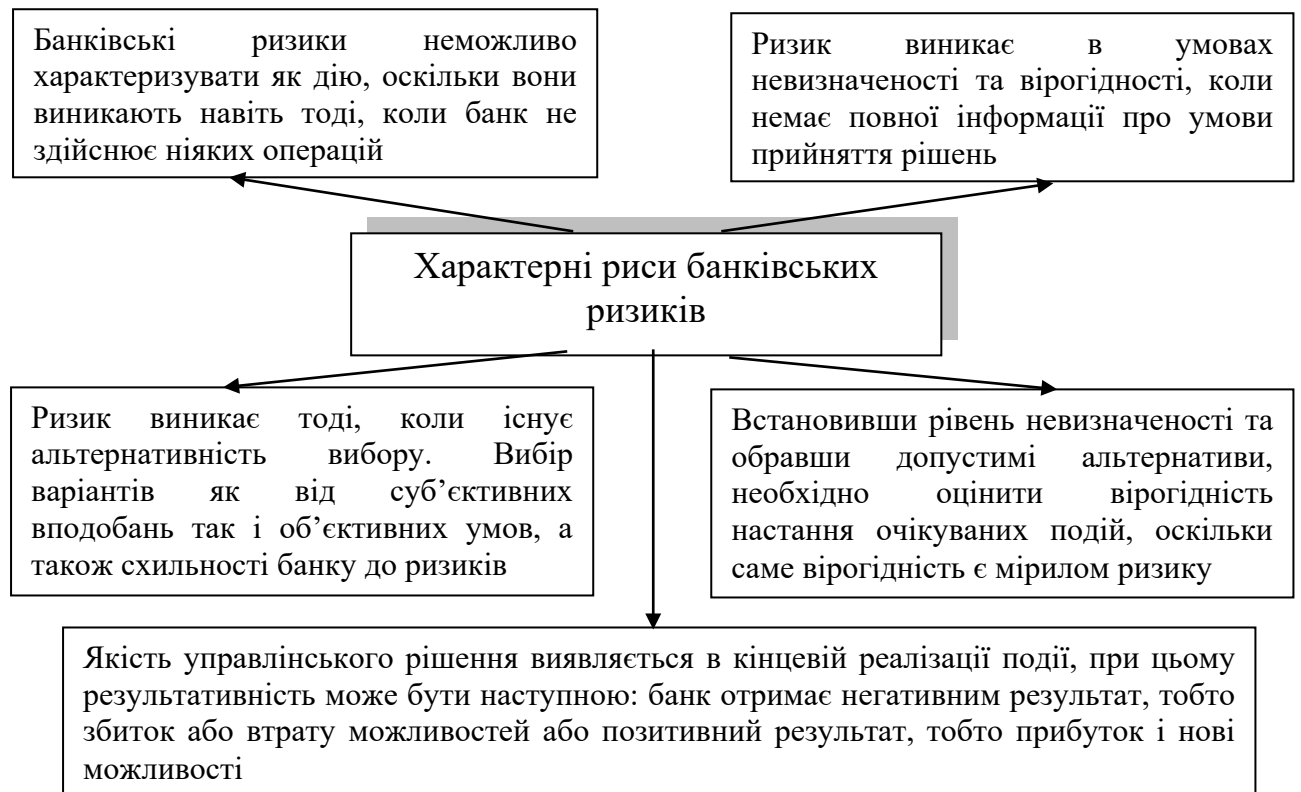

Рисунок 1.1 – Характерні риси економічної категорії «банківський ризик»

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Таким чином, на основ проведеного дослідження пропонуємо банківські ризики трактувати як ймовірнісні події, які виникають в процесі діяльності банку під впливом великої кількості зовнішніх та внутрішніх чинників і можуть призводити до отримання як негативного (збитку, зростання витрат, втрати можливостей) так і позитивного результат (прибутку і нових можливостей). Такий підхід, на відміну від існуючих, розкриває основні види ризиків,

підкреслює наслідки проявів ризиків (негативний та позитивний результат діяльності банку), а також робить акцент на ймовірнісному характері ризиків.

Банківські ризики можна трактувати як ймовірнісні події, які можна оцінити за потенційними втратами шляхом використання абсолютних та відносних показників. Абсолютне вираження ризику – це сума втрат, які можуть статися під час проведення банківських операцій. Відносне вираження ризику – це співвідношення між розміром можливих втрат і одним з показників результатів банківської діяльності. Банки систематично використовують абсолютні і відносні показники для оцінки різного роду ризиків.

«Банківські операції дуже різноманітні і кожній із них властиві особливі риси, що ускладнює дослідження окремих критеріїв ризиків. Перелік банківських ризиків суттєво розширюється в результаті збільшення та ускладнення банківських послуг, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій і процесів обробки інформації» [29, с. 148].

Розуміння сутності, змісту та видів ризиків, правильне їх оцінювання та ефективне управління ними дозволяє уникнути або суттєво зменшити невідворотні збитки, що виникають у банківській діяльності. Це породжує необхідність в розробці комплексної класифікації банківських ризиків.

Якісна класифікація банківських ризиків має враховувати вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, що спричиняють появу ризиків.

«Під класифікацією розуміють систему розподілення об'єктів (процесів або явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак.

Класифікація ризиків – це систематизація сукупності ризиків на підставі яких-небудь ознак і критеріїв, що дозволяють об'єднати підмножини ризиків у загальні поняття. У вітчизняній та зарубіжній літературі банківські ризики класифікуються за різними критеріями. Ієрархія ризиків за ступенем їх важливості на той чи інший поточний момент вибудовується в залежності від ситуації, що склалася на відповідний момент в державі під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів» [12].

Розробка універсальної та якісної класифікація ризиків є досить складним завданням, що пов'язано із особливостями банківських ризиків, а саме:

- існування значної кількості ризиків, з якими банк зіштовхується в процесі діяльності;
- неможливість чіткої ідентифікувати вид ризику та окреслити його межі, оскільки багато ризиків тісно пов'язані між собою;
- наявність суттєвих відмінностей у динамічності та інтенсивності дії ризиків на банківську установу.

На основі аналізу фахової економічної літератури зазначимо, що серед науковців немає єдності стосовно систематизації банківських ризиків, не розроблено універсальної, загальноприйнятої та вичерпної класифікації банківських ризиків.

Згідно з класифікацією Національного банку України, що розроблена у відповідності до «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», затвердженого постановою Правління НБУ №64 від 11.06.2018 року, «банки мають здійснювати комплексну оцінку щонайменше таких суттєвих видів ризиків: кредитного ризику; ризику ліквідності; процентного ризику банківської книги; ринкового ризику; операційного ризику; комплаєнс-ризиків; інших суттєвих видів ризиків, на які банк наражається під час своєї діяльності. Банки самостійно встановлюють фактори, показники та поріг суттєвості інших видів ризиків на підставі обґрунтованих висновків та визначають порядок виявлення таких ризиків у методиці виявлення суттєвих ризиків» [33].

Тобто, зазначена класифікація відображає підхід НБУ до ідентифікації ризиків банків. Однак, вона не є повною і кожен окремий банк може розширити її залежно від власного розуміння ризиків, з якими він зіштовхнувся або планує працювати. У такому випадку, банк повинен розробити власні нормативні документи та визначити принципи управління ризиками, що враховуватиме найкращі світові та вітчизняні практики, а також не суперечитиме принципам корпоративного управління.

Характеристика банківських ризиків на підходом НБУ наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристика банківських ризиків на підходом Національного банку України

Вид ризику	Характеристика ризику
Кредитний ризик	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору. Кредитний ризик виникає за всіма активними банківськими операціями, за винятком боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів у торговій книзі банку»
Ризик ліквідності	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки»
Процентний ризик банківської книги	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок на банківську книгу»
Операційний ризик	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів. Операційний ризик уключає юридичний ризик, однак має виключати ризик репутації та стратегічний ризик»
Комплаєнс-ризик	«імовірність виникнення збитків/санкцій, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або втрати репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішньобанківських/внутрішньо-групових документів банку»
Ринковий ризик	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок несприятливого впливу факторів ринкового ризику (курсів іноземних валют, процентних ставок та/або інших факторів) на вартість/ціну інструментів»

Джерело: побудовано автором на основі [33]

Класифікаційні ознаки групування банківських ризиків наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікаційні ознаки групування банківських ризиків

Класифікаційна ознака	Види банківських ризиків
За сферою виникнення	зовнішні, внутрішні
За рівнем несприятливої події	припустимий ризик, критичний ризик, катастрофічний ризик
За характером обліку	ризики з балансових операцій, ризики із позабалансових операцій.
За можливостями і методам управління	відкриті, закриті
За методами розрахунку	комплексний, позиційний
Залежно від видів банківських операцій	ризики активних операцій, ризики пасивних операцій.
За специфікою клієнтів банку	ризики фізичних осіб та ризики юридичних осіб
За можливістю передбачення	прогнозовані, непрогнозовані
За розподілом ризиків в часі	ретроспективні, поточні та перспективні ризики
За функціональним характером	фінансові, функціональні та інші зовнішні.
За можливими наслідками	ризики, в результаті настання яких банк зазнає економічних втрат; ризики, в результаті настання яких банк недоотримає визначений обсяг доходу; ризики, в результаті настання яких банк може розраховувати як на отримання додаткового доходу, так і на виникнення економічних втрат

Джерело: побудовано автором на основі [37,37, 41,42]

Найпоширенішим підходом, який зустрічається у економічній літературі є поділ ризиків на зовнішні та внутрішні. В основу такої систематизації покладено сферу виникнення та можливостей управління банківськими ризиками). Ризики, що виникають від змін у банківському середовищі та незалежні від самого банку (наприклад, політичні, правові, соціальні та загальноекономічні проблеми), належать до зовнішніх ризиків. Внутрішні ризики, пов'язані з безпосередньою діяльністю конкретної банківської установи, виникають внаслідок того, що кожен банк має широке коло клієнтів, та партнерів, надає велику кількість банківських операцій і послуг. Чим більше таких факторів, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує роботу банку.

За рівнем несприятливої події банківські ризики систематизують на:

– припустимі ризики (загроза втрати фінансової стійкості та платоспроможності незначна, оскільки збитки, які спричинені настанням ризику не перевищують розмір очікуваного прибутку);

– критичні ризики (є суттєва загроза втрати доходів банку, оскільки збитки, які спричинені настанням ризиків перевищують очікуваний прибуток банку);

– катастрофічні ризики (відбувається втрата фінансової стійкості та виникає неплатоспроможність, збитки є значними та можуть дорівнювати загальним активам банку).

За характером обліку банківські ризики поділяються на: ризики з балансових операцій та ризики із забалансових операцій. Як відомо, існує кредитний ризик, який стосується балансових операцій, але також впливає на позабалансові операції. Наприклад, цей ризик може проявитися у випадку банкрутства позичальника. Важливо правильно оцінити можливі втрати, які можуть виникнути від однієї і тієї ж діяльності, що проводиться як на балансових, так і на позабалансових рахунках.

За можливостями і методам управління банківські ризики бувають поділяються на: відкриті та закриті. Ризики, які можуть бути знижені шляхом диверсифікації кредитів із невеликими сумами для багатьох клієнтів, зберігаючи загальний обсяг операцій банку, можуть бути регульовані. Також, можуть бути використані такі методи, як введення депозитних сертифікатів, страхування кредитів та депозитів. Відкриті ризики, в свою чергу, не можуть бути регульовані.

За методами розрахунку банківський ризик поділяється на комплексний та позиційний. Комплексний ризик полягає у визначенні й прогнозуванні рівня ризику, з яким зіштовхується банк в процесі діяльності, а також дотримання економічних нормативів щодо ліквідності банку. Позиційний ризик, у свою чергу, вказує на ризик конкретної банківської позиції.

Залежно від видів банківських операцій ризики можуть бути поєднані в наступні групи – ризики пасивних операцій та ризики активних операцій. Ризики, які пов'язані з пасивними операціями, виникають при формуванні ресурсів банку шляхом використання власних, залучених та позикових джерел (депозитний ризик). З іншого боку, ризики, пов'язані з активними операціями,

виникають при розміщенні банківських ресурсів (кредитний, інвестиційний, грошовий ризик, ризик ліквідності).

За функціональним характером ризики систематизують на фінансові, функціональні та інші зовнішні. «Фінансові ризики виникають унаслідок здійснення банками кредитної, депозитної, інвестиційної діяльності. Вони визначаються ймовірністю грошових утрат і пов'язуються з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів. Функціональні виникають під час створення будь-якого банківського продукту чи послуги, внаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність, збирати та аналізувати відповідну інформацію. До інших зовнішніх ризиків належать ризики, які не залежать від діяльності банку (політична ситуація в країні, соціально-економічне становище, форс-мажорні обставини)» [42, с.76].

Залежно від того, хто отримує банківські послуги – фізичні або юридичні особи, банківські ризики розподіляються на ризики, які спричинені фізичними та юридичними особами.

За можливістю передбачення банківські ризики поділяються на прогнозовані та непрогнозовані.

Прогнозовані банківські ризики – це ризики, які можна передбачити на допомогу застосування методів математичної статистики та теорії ймовірності або виходячи із господарської практики банку. Походження прогнозованих банківських ризиків пов'язане з коливанням економічного розвитку, змінами на фінансовому ринку та розвитком конкуренції. Проте, передбачуваність таких ризиків є відносною, адже точно неможливо визначити, коли саме вони з'являться. Якщо настання певної події можна прогнозувати з абсолютною впевненістю, то цю подію неможливо називати це ризиком, тому що ризик передбачає певну ступінь невизначеності.

За розподілом ризиків в часі банківські ризики бувають ретроспективні (ті, які впливали на діяльність банку у минулому), поточні (ті, які зараз

впливають на діяльність банку) та перспективні ризики (ті, які здійснюватимуть вплив на банківську установу у майбутньому).

За можливими наслідками фінансові ризики поділяються на:

– ризики, в результаті настання яких банк зазнає економічних втрат, тобто настання таких ризиків супроводжується лише негативним результатом для банку (втрата дохідності, ринкової позиції, зменшення капіталу);

– ризики, в результаті настання яких банк недоотримає визначений обсяг доходу, тобто той рівень доходу який був запланований. В такому випадку мова йде про втрачені вигоди банку. Зазначені ризики характеризують таку ситуацію, за якої банк в силу як об'єктивних так і суб'єктивних причин не має змоги здійснити заплановану фінансову операцію;

– ризики, в результаті настання яких банк може отримати як додатковий дохід, так і витрати. В переважній більшості ці ризики пов'язані із спекулятивними операціями. Також ці ризики можуть виникати і в інших ситуаціях, зокрема зміни курсу валюти, реалізація інвестиційного проекту, доходність не відповідає прогнозованому рівню.

Таким чином, на основі проведеного аналізу відмітимо, що відсутність універсального підходу до систематизації банківських ризиків ускладнює їх розуміння та процес управління. Ми вважаємо за доцільне, дотримуватися підходу, який викладений регулятором у «Положенні про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». Зазначений підхід дозволяє виокремити основні ризики, на які банк повинен реагувати в процесі власної діяльності та дає змогу кожному банку розробляти власні методичні підходи та виокремлювати ті ризики, які на думку керівництва є суттєвими та здійснюють вплив на діяльність установи.

Дослідивши сутність та зміст поняття «банківські ризики», визначивши ознаки та характеристики ризиків, систематизувавши класифікаційні ознаки до систематизації банківських ризиків та проаналізувавши види банківських ризиків, варто зазначити, що банківська діяльність неминуче пов'язана із ризиками.

1.2 Концептуальні засади формування системи управління банківськими ризиками

Управління ризиками є складним, багаторівневим процесом, що породжує необхідність чіткої деталізації та розуміння усіх його елементів. Забезпечення правильної структури та врахування взаємозв'язків між складовими цього процесу є гарантією успіху будь-якого суб'єкта господарювання. Для банківських установ питання ефективної організації процесу управління ризиками є особливо значущими, оскільки банки виконують важливі соціальні та економічні функції та здійснюють суттєвий вплив на рівень фінансової безпеки країни. Скорочення кількості банків, кризові явища, проблеми з ліквідністю та платоспроможністю, невиконання нормативів НБУ є свідченням недостатнього розуміння системного підходу до управління ризиками в банківському секторі.

«Управління банківськими ризиками – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків» [14].

В банківській сфері управління ризиками означає виконання процесу, який спрямований на керування загрозами та можливостями, що мають вплив на створення або збереження вартості капіталу банку.

Управління банківськими ризиками складається із стратегії і тактики управління. Стратегія управління банківськими ризиками – це сукупність інструментів та методів, які використовуються для досягнення поставленої мети, а також набір правил та обмежень, які застосовуються для прийняття управлінських рішень. Вона повинна включати: основні цілі управління банківськими ризиками; перелік суттєвих ризиків, із зазначенням конкретних видів операцій, які можуть генерувати зазначені ризики; визначення

прийняттого для банку співвідношення між рівнем дохідності та рівнем ризиковості; загальні методи та принципи управління ризиками.

Під тактикою управління банківськими ризиками розуміють конкретні методи і прийоми, які застосовуються для досягнення поставленої мети з врахуванням конкретних умов в поточному періоді. Основне завдання на даному етапі управління банківськими ризиками полягає у виборі оптимального рішення та прийнятних інструментів, що не суперечать стратегічним орієнтирам.

Відповідно до вимог державного регулятора, яким є Національний банк України «система управління ризиками банку щонайменше має передбачати: організаційну структуру, яка чітко визначає обов'язки, повноваження та відповідальність осіб щодо управління ризиками; культуру управління ризиками та кодекс поведінки (етики); внутрішньобанківські документи з питань управління ризиками; інформаційну систему щодо управління ризиками та звітування; інструменти для ефективного управління ризиками» [33].

В сучасних умовах господарювання будучи динамічною системою, банківська діяльність являє собою складний процес, що включає важливі зовнішні та внутрішні взаємозв'язки. Саме тому, для ефективного управління банківськими ризиками пропонуємо застосовувати системний підхід, який дозволить не лише визначити структурні особливості ризиків, а й сприятиме прийняттю раціональних рішень. З огляду на це, банківським установам необхідно впровадити комплексну систему управління ризиками, що включатиме цільовий, інформаційний, моніторинговий, організаційний та функціональний блок управління ризиками, яка дозволить об'єднати ряд взаємодіючих і взаємообумовлених компонентів та міститиме контроль виконання запланованих заходів та досягнення мети управління.

Система управління банківським ризиками наведена на рисунку 1.2

Цільовий блок включає мету та завдання управління банківськими ризиками, які корелюються із загальною стратегією розвитку банку.

Рисунок 1.2 – Комплексна система управління банківськими ризиками

Джерело: запропоновано автором

Метою управління ризиками є вибір найефективніших заходів мінімізації негативного впливу різного роду ризиків, що дозволить банку не лише підвищити основні показники розвитку, а й посилити конкурентні позиції.

Завдання управління ризиками розробляються кожним банком виходячи із основної мети та загальної стратегії управління.

Суб'єктно-об'єктивний блок включає перелік об'єктів управління та суб'єктів управління, а також їх взаємозв'язки. Об'єктами управління є банківські ризики та операції, які їх генерують, а також економічні відносини з стейкхолдерами, які виникають, у процесі реалізації ризиків.

Банк формує структуру системи управління ризиками, яка забезпечує детальний розподіл функцій, обов'язків та повноважень між всіма учасниками системи управління ризиками, включаючи працівників банку, і передбачає, що кожен з них несе відповідальність відповідно до розподілу.

Суб'єкти системи управління ризиками банку в розрізі ліній захисту та їх взаємозв'язки наведені на рисунку 1.3

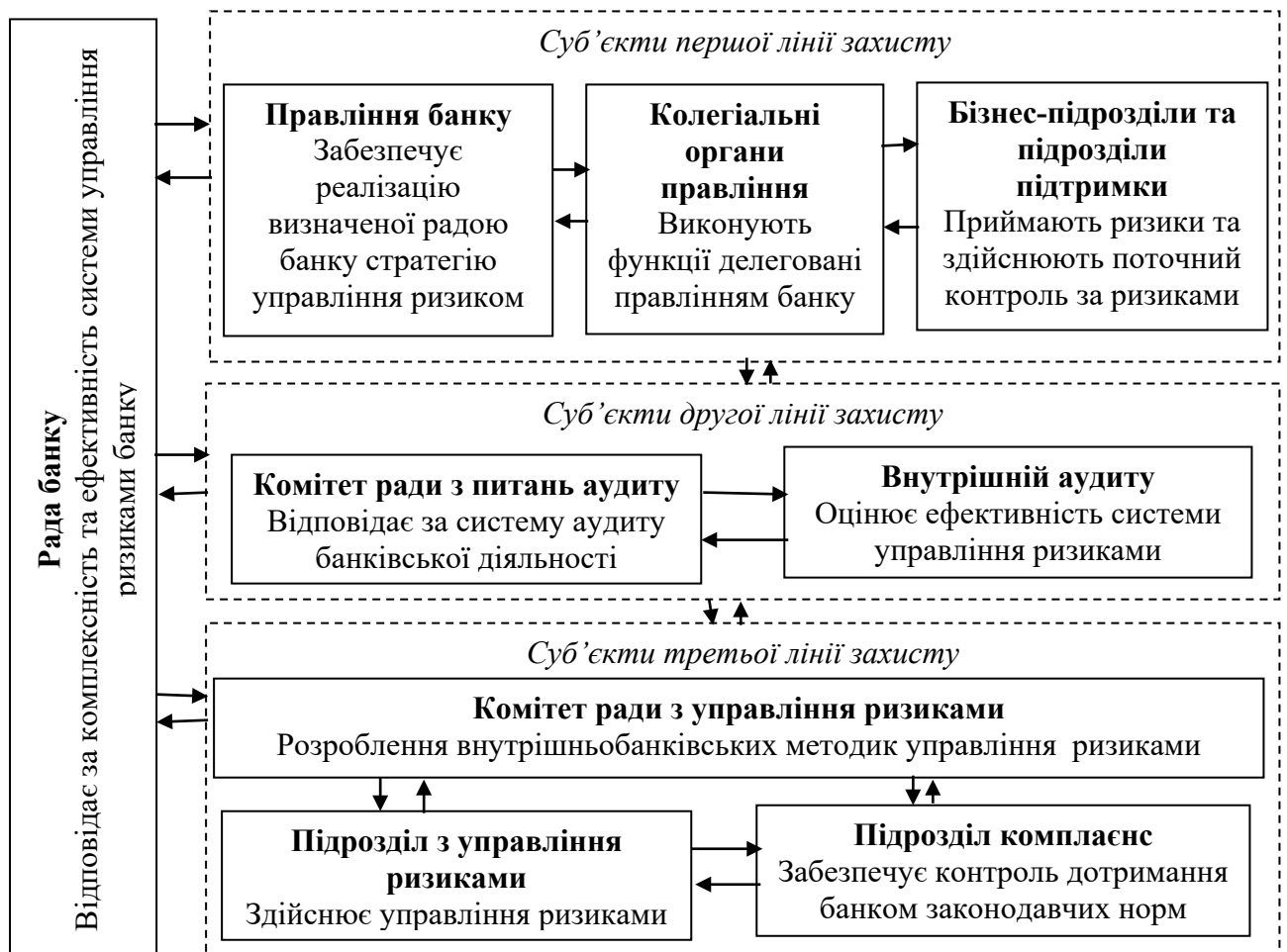

Рисунок 1.3 – Суб'єкти системи управління ризиками банку в розрізі ліній захисту та їх взаємозв'язки

Інформаційний блок включає зовнішні та внутрішні джерела інформації, які використовує банк в процесі управління ризиками.

Банк розробляє за кожним видом ризику внутрішньобанківські документи у формі положень, порядків, процедур або іншій формі, які документально закріплюють процес управління ризиками, регламентують інші питання з управління кожним з видів ризиків та враховують вимоги цього Положення.

Система управління ризиками в банку складається таких регламентних документів як: політик, положень, процедур, методик тощо, які затверджуються відповідно до обраної банком форми корпоративного управління з урахуванням розміру банку та складності його операцій.

Банк формує для кожного виду ризику внутрішні документи, а саме положення, розпорядження, процедури, методики, декларації, кодекси та інші документи, у яких детально описує процес управління ризиками, що відповідає обраній банком форми корпоративного управління з урахуванням філійної мережі банку, його розміру та складності банківських операцій (таблиця 1.3).

Культура управління банківськими ризиками створюється шляхом:

- розробку корпоративних цінностей, а також формування системи нагляду за їх дотриманням;
- забезпечення усвідомлення та розуміння топ менеджментом та усіма працівниками банку їх функцій у системі управління ризиками, а також відповідальності за порушення встановлених нормативів допустимого рівня ризику;
- підвищення рівня кваліфікації та обізнаності працівників банку щодо питань управління ризиками шляхом забезпечення систематичного навчання та інформування колективу про процедури та методики управління ризиками, залучення широкого кола працівників до обговорення змін у стратегії управління ризиками;
- одержання підтверджень, що працівники банку ознайомлені із системою дисциплінарних санкцій, що будуть застосовуватися за порушення внутрішніх правил банку.

Таблиця 1.3 – Внутрішньобанківські документи щодо управління ризиками

Назва документу	Суть документу	Основні елементи документу
Декларація схильності до ризиків	Визначає величину та види ризиків, які банк може прийняти	Алгоритм дій під час визначення стратегії та складання бізнес-плану банку
Кодекс поведінки (етики)	Визначає норми поведінки та відповідальності за їх порушення для працівників та керівників банку	<ul style="list-style-type: none"> – Норми поведінки та відповідальність за їх порушення – Механізм недопущення корупційних дій – Гарантії правомірності та рівності відносин між банком та його контрагентами – Алгоритм роботи з конфіденційною та інсайдерською інформацією, тощо
Загальна стратегія управління банківськими ризиками, політики управління окремими видами ризиків	Визначають основні підходи до управління ризиками	<ul style="list-style-type: none"> – Цілі, інструменти, методи та принципи управління банківськими ризиками – Учасники процесу управління ризиками, їх функції та відповідальність за порушення вимог – Види та періодичність управлінської звітності
Процедури, порядки та методики для реалізації політик	Визначають порядки застосування інструментарію управління ризиками	<ul style="list-style-type: none"> – Порядок проведення стрес-тестування – Порядок надання кредитів, порядок перегляду кредитів – Порядок управління ліквідністю банку – Порядок управління валютною позицією банку – Порядок управління пасивними операціями банку, тощо

Джерело: систематизовано та доповнено автором

Джерелами зовнішньої інформації в першу чергу є нормативно-правові акти, які регулюють питання діяльності банків та управління його ризиками. Національним банком України розроблено сучасну систему регулювання та нагляду за банківськими установами на основі оцінки їх ризиків та якості управління цими ризиками.

Організаційний блок включає інструменти, методи, функції та принципи управління банківськими ризиками.

Відповідно до вимог чинного законодавства банк повинен створювати комплексну систему управління ризиками, яка базується на наступних принципах:

– ефективність – оптимальне використання усіх ресурсів банку з метою забезпечення об'єктивної оцінки ризиків та формування повноти заходів щодо управління ними;

– своєчасність – ідентифікація, розпізнавання та вимірювання ризиків на ранніх стадіях з метою прийняття своєчасних управлінських рішень націлених на пом'якшення наслідків дії ризиків;

– структурованість – формування системи управління ризиками із чітким розподілом обов'язків і повноважень між співробітниками банку, а також встановлення їх відповідальності за невиконання або неякісне виконання покладених функцій;

– розмежування обов'язків полягає у чіткому відокремленні функції контролю за ризиками від здійснення банківських операцій, що дозволить уникнути ситуації, коли один і той же працівник виконує як операції банку так і здійснює функції контролю;

– комплексність полягає у повному покритті всіх видів банківської діяльності на всіх рівнях організації та в усіх її структурних підрозділах, аналіз взаємовпливу ризиків;

– пропорційність – важливим аспектом для банківської установи є кореляція системи управління ризиками із загальною бізнес-моделлю банку та її відповідність рівню складності операцій, які здійснюються;

– незалежність – неупереджене виконання функції з управління ризиками працівниками банку, забезпечення виконання вимог чинного законодавства та дотримання нормативів ризиковості банку;

– конфіденційність – забезпечення належного захисту інформації, яка належить до комерційної таємниці, формування системи обмеженого доступу до такої інформації співробітникам банку;

– прозорість – оприлюднення, відповідно до норм чинного законодавства, інформації щодо системи управління банківськими ризиками на сайті банку.

«Менеджери банку в процесі визначення і реалізації цілей управління ризиками здійснюють послідовні та взаємопов'язані дії – управлінські функції.

Більшість науковців, які досліджують специфіку банківського менеджменту, дотримуються класичної теорії управління, яка виокремлює наступні управлінські функції: планування, організування, мотивування, контролювання і регулювання» [16, с. 82]. Ми підтримуємо зазначений підхід і вважаємо за доцільно виділити наступні функції управління банківськими ризиками, а саме: планування, прогнозування, організації, мотивація та контроль.

Методи управління банківськими ризиками доцільно поділяти на загальні та спеціальні.

Загальні методи включають уникнення, передачу (трансфер), зменшення, прийняття банківських ризиків.

Спеціальні методи застосовуються з врахуванням виду ризику та типу банківської операції. До прикладу для управління кредитним ризиком доцільно застосовувати метод «Монте-Карло», Z-модель Альтмана, модель Чесера, модель Дюрана, VaR–метод, метод коефіцієнтного аналізу. Для управління валютним ризиком доцільно використовувати: VaR–метод, метод Дельфі, стрес-тести, метод аналогій.

Крім того спеціальні методи можуть застосовувати на різних етапах управління ризиками. Так, на етапі ідентифікації ризику та визначення причин його виникнення основним методом виступає комплексний аналіз операцій банку. На етапі оцінка ризику і можливих збитків варто використовувати наступні методики: «розрахунок чутливості вартості портфеля до ринкових ризиків – альфа, бета аналіз, аналіз дюрації; розрахунок ризикової вартості портфеля – облік кореляцій між фінансовими інструментами, які складають портфель; розрахунок кредитного ризику – кореляція між станом різних позичальників: ризик ліквідності та фондування – розрахунок геп-ліквідності; ризик ліквідності активів – визначення співвідношення розміру позиції банку до розміру усього ринку; операційний ризик – організація системи моніторингу операцій, що пов'язані з відмиванням (легалізацією) брудних грошей» [37, с. 51].

На сьогоднішній день існує велика кількість інструментів управління ризиками, основними з яких є страхування, хеджування, диверсифікація, лімітування, моделювання, резервування ризиків.

Страхування є одним із основних інструментів управління ризиками, сутність якого полягає у передачі частини ризиків страховій компанії за матеріальну плату.

Лімітування знаходить своє відображення в плануванні діяльності банку, встановлені нормативів та допустимих рівнів ризику на рівні конкретної банківської операції.

Резервування є дієвим інструментом управління ризиками. Особливістю банківської діяльності є формування значних резервів для забезпечення ефективності власної діяльності. Вимоги до резервів та їх види встановлюються на рівні державного регулятора.

«Хеджування являє собою механізм зменшення ризику фінансових втрат, що базується на використанні таких похідних фінансових інструментів, як форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони, свопи та ін. Операція хеджування полягає в укладенні строкової компенсаційної угоди з третьою стороною з метою повної ліквідації або часткової нейтралізації фінансового ризику. У цьому випадку мінімізуються інфляційні, валютні, процентні та інші ризики» [2, с. 136].

Диверсифікація у системі управління ризиками дозволяє зменшити сукупну схильність до ризику шляхом здійснення різних видів банківських операцій, розподілу кредитних вкладень, тощо.

Моделювання банківських ризиків це сучасний інструмент системи ризик-менеджменту, який полягає у застосування економіко-математичних методів до управління ризиками, шляхом побудови моделей, які враховують ключові фактори впливу на операції банку.

Функціональний блок включає основні етапи управління банківськими ризиками. На першому етапі управління банківськими ризиками відбувається їх виявлення та ідентифікація шляхом постійного моніторингу та аналізу

зовнішньої та внутрішньої інформації. Далі необхідно кількісно та якісно оцінити фактори, що впливають на поточний рівень ризику, та прогнозувати очікувані збитки. Наступним кроком є вибір методів та інструментів впливу на ідентифікований ризик. Після цього необхідно вживати заходи для реагування на виявлений ризик.

Під час управління ризиками в банку можуть виникати відхилення, тобто відмінності між бажаними (плановими) та фактичними показниками. Для вчасного виявлення цих відхилень і належної реакції на них необхідно використовувати систему моніторингу. Основні завдання моніторингу включають перевірку фактичних результатів, порівняння їх з плановими та виявлення відхилень, встановлення причин відхилень, аналіз та прогнозування наслідків, прийняття заходів для усунення відхилень та покращення результатів роботи. Визначено, що ефективність управління банківськими ризиками на даному етапі залежить від компетентності, аналітичних здібностей та інтуїції працівника банку на якого покладені управлінські функції. Відхилення між показниками можуть виникнути через помилки у плануванні або під час реалізації рішень. Контроль необхідний для визначення правильності рішень та виступає своєрідним забезпеченням виконання планових завдань.

Таким чином, на основі проведеного дослідження запропоновано комплексну систему управління банківськими ризиками, яка складається із цільового, інформаційного, моніторингового, організаційного та функціонального блоків, що дозволить стабільно функціонувати банківській установі в поточному та перспективному періодах, залишатися платоспроможною, прибутковою та фінансово стійкою.

2 Аналітичні аспекти управління банківськими ризиками

2.1 Аналіз сучасного стану вітчизняного банківського сектору економіки

Для забезпечення ефективного функціонування економіки країни необхідним є стабільний розвиток банківського сектору. Банки є важливими суб'єктами господарювання, які функціонують на фінансовому ринку, сприяють накопиченню і перерозподілу вільних фінансових ресурсів, а також забезпечують потік коштів між всіма економічними суб'єктами та підтримку процесів економічного відтворення. Вітчизняна банківська система протягом останніх декількох років знаходиться у стані системної кризи, яка обумовлена складними економічними умовами господарювання, трансформаційними процесами як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, значним дефіцитом довгострокових ресурсів, диспропорціями балансів банківських установ та несистемними діями державного регулятора. Це призвело до значної девальвації гривні, зростання рівня вразливості банків та їх клієнтів перед новими викликами, спричиненими початком активних бойових дій на території України.

Значні коливання основних фінансових показників є характерною рисою функціонування вітчизняного банківського сектору. За таких умов необхідно здійснити ґрунтовний аналіз поточних статистичних даних, які відображають діяльність банківського сектору у різних аспектах, що дозволить не лише відслідкувати критичні проблеми банківського сектору та прогалини в державному регулюванні, а й виокремити напрямки їх розв'язання і стабілізації. Також досить важливо розглянути динаміку основних показників та виявити причини їх коливання, а також дослідити кількісні наслідки вже впроваджених заходів та визначити їх результативність.

Проаналізуємо кількість діючих банків у 2020-2022 роках (таблиця 2.1)

Таблиця 2.1 – Активи вітчизняного банківського сектору економіки у 2020-2022 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-), млн. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Кількість діючих банків	73	71	67	-2	-4	-2,74	-5,63
з них: з іноземним капіталом	33	33	30	0	-3	0	-9,09
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	0	-1	0	-4,35

Джерело: складено за даними Національного банку України [28]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що протягом аналізованого періоду прослідковувалася тенденція до зменшення загальної кількості банківських установ. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, загальна кількість діючих банків зменшилася на 2 установи та склала 71 банк. Змін у кількості банків з іноземним капіталом та банків із 100 % іноземним капіталом у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком не відбулося. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, загальна кількість діючих банків зменшилася на 4 установи та склала 67 банків, що спричинено як посиленням вимог до якості активів та капіталу банківських установ з боку регулятора так і значним економічним спадом пов'язаним із війною на території України. Також, у 2022 році було прийнято рішення вивести усі банки з російським капіталом з банківського ринку України. Так, у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, кількість діючих банків з іноземним капіталом зменшилася на 3 установи та склала 30 банків. Кількість діючих банків із 100 відсотковим іноземним капіталом скоротилася на 1 установу та склала 22 банки. Окрім зменшення загальної кількості банків відбувається суттєве скорочення і кількості їх відділень. Найбільше структурних підрозділів банків було зачинено в Харківській, Запорізькій, Донецькій та Херсонській областях, у зв'язку із веденням активних бойових дій на території цих областей.

Проаналізуємо активи банківського сектору економіки у 2020-2022 роках (таблиця 2.2)

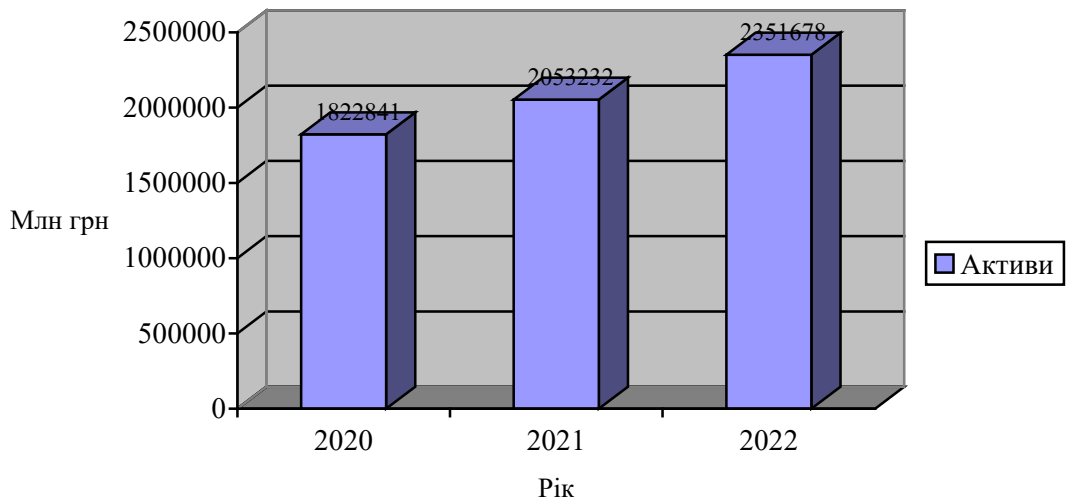
Таблиця 2.2 – Активи вітчизняного банківського сектору економіки у 2020-2022 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-), млн. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Активи	1822841	2053232	2351678	230391	298446	12,64	14,54
Активи в іноземній валюті	585493	583133	731006	-2360	147873	-0,40	25,36
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2205915	2358324	2716794	152409	358470	6,91	15,20
з них: нерезиденти	241695	234983	416904	-6712	181921	-2,78	77,42
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	745787	678862	819633	-66925	140771	-8,97	20,74
Готівкові кошти	73174	75375	74760	2201	-615	3,01	-0,82
Банківські метали	572	384	156	-188	-228	-32,87	-59,38
Кошти в Національному банку України	37615	34973	82485	-2642	47512	-7,02	135,85
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176041	172868	315085	-3173	142217	-1,80	82,27
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	50376	60096	51010	9720	-9086	19,29	-15,12
Кредити надані клієнтам	960597	1065347	1036213	104750	-29134	10,90	-2,73
кредити, що надані органам державної влади	11641	26973	24809	15332	-2164	131,71	-8,02
кредити, що надані суб'єктам господарювання	749335	795513	801413	46178	5900	6,16	0,74
кредити, що надані фізичним особам	199561	242633	209943	43072	-32690	21,58	-13,47
кредити, надані небанківським фінансовим установам	60	228	48	168	-180	280,00	-78,95
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791373	829887	1022658	38514	192771	4,87	23,23
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	388477	308349	369936	-80128	61587	-20,63	19,97
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,04	1,65	-3,05	67,62	-74,57

Джерело: складено за даними Національного банку України [28]

Активи банків є одними із найважливіших показників, що відображають рівень розвитку банківської системи, оскільки вони становлять основу доходів

банків. Навіть попри поступовому зменшенні кількості діючих банків в Україні, банківські активи продовжують зростати кожного року. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком загальний обсяг активів банків зріс на 12,6 % і склав 2053232 млн грн. У 2022 році відбулося подальше нарощення обсягів активів, які у порівнянні з 2021 роком зросли на 14,54 % і склали 2351678 млн грн, що свідчить про зростання концентрації банківського сектору (рисуюнок 2.1).

Рисуюнок 2.1 – Динаміка активів вітчизняних банків у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.2

Активи в іноземній валюті у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зменшилися на 0,4 % і склали 583133 млн грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зріс на 25,36 % і склав 731006 млн грн.

Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 6,91 % і склали 2358324 млн грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зріс на 15,2 % і склав 2716794 млн грн.

Готівкові кошти банків у 2020 році становили 73174 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 3,01 % і склав 75375 млн грн. У 2022 році готівкові кошти банків зменшилися на 0,82 %, у порівнянні з 2021 роком, і склали 74760 млн грн.

Банківські метали у 2020 році становили 572 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зменшився на 32,87 % і склав 384 млн грн. У 2022 році банківські метали зменшилися на 59,38 %, у порівнянні з 2021 роком, і склали 156 млн грн.

Кошти в Національному банку України у 2020 році становили 37615 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зменшився на 7,02 % і склав 34973 млн грн. У 2022 році кошти вітчизняних банків в Національному банку України зросли на 135,85 %, у порівнянні з 2021 роком, і склали 82485 млн грн.

Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 1,8 % і склали 172868 млн грн. У 2022 році їх обсяг зріс на 82,27 %, у порівнянні з 2021 роком, і склав 315085 млн грн.

Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам у 2020 році становили 50376 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 19,26 % і склав 60096 млн грн. У 2022 році строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам зменшилися на 15,12 %, у порівнянні з 2021 роком, і склали 51010 млн грн.

Кредити, які надаються клієнтам банку займають більшу частину активів вітчизняних банків, оскільки саме кредитування є основною специфікою банківського сектора економіки. У 2020 році кредити надані клієнтам становили 960597 млн грн. У кредитному портфелі банків у 2020 році переважали кредити, надані суб'єктам господарювання, частка яких склала 78,01 % від загального обсягу кредитів. Питома вага кредитів наданих фізичним особам склала 20,77 %. Частка кредитів, наданих небанківським фінансовим установам та частка кредитів, що надані державним органам влади була незначна у загальному кредитному портфелі банків і становила відповідно 0,01 % та 1,21 %.

У 2021 році загальний обсяг наданих кредитів клієнтам склав 1065347 млн грн, що на 10,9 % більше, ніж у 2020 році. Структура кредитного портфеля банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, не зазнала змін. Найбільшу

питому вагу у загальній структурі наданих кредитів займали кредити юридичним особам, частка яких склала 74,67 %. Питома вага кредитів наданих фізичним особам склала 22,78 %. Частка кредитів, наданих небанківським фінансовим установам та частка кредитів, що надані державним органам влади була незначна у загальному кредитному портфелі банків і становила відповідно 0,02 % та 2,53 %.

У 2022 році загальний обсяг наданих кредитів клієнтам склав 1036213 млн грн, що на 2,73 % менше, ніж у 2021 році. Структура кредитного портфеля банків у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, не зазнала змін. Найбільшу питому вагу у загальній структурі наданих кредитів займали кредити юридичним особам, частка яких склала 77,34 %. Питома вага кредитів наданих фізичним особам склала 20,26 %. Частка кредитів, наданих небанківським фінансовим установам та частка кредитів, що надані державним органам влади була незначна у загальному кредитному портфелі банків і становила відповідно 0,004 % та 2,39 %.

Динаміка кредитів наданих клієнтам вітчизняних банків у 2020-2022 роках зображена на рисунку 2.2

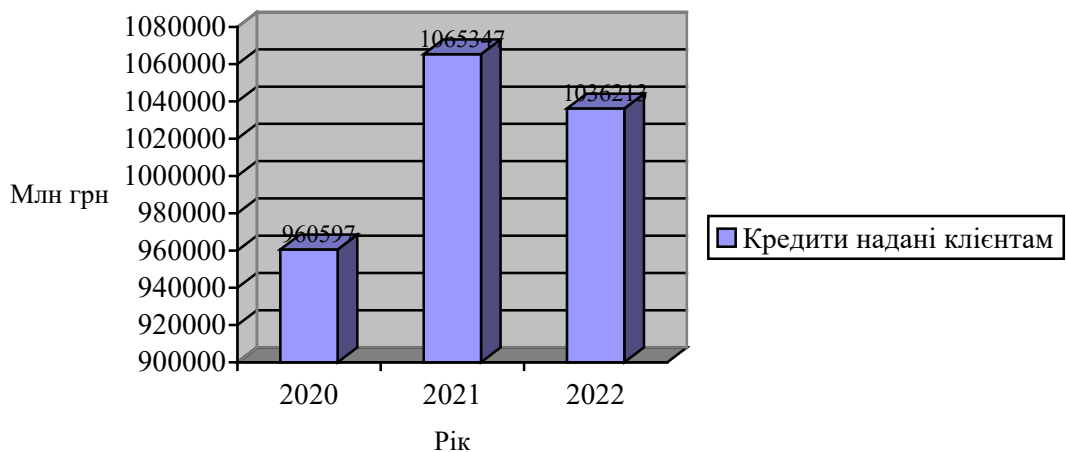

Рисунок 2.2 – Динаміка кредитів наданих клієнтам вітчизняних банків у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.2

Проаналізуємо детальніше кредитний портфель вітчизняних банків у 2020-2022 роках.

Обсяг кредитів, що надані органам державної влади у 2020 році становив 11641 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 131,71 % і склав 26973 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів, що надані органам державної влади зменшився на 8,02 % і склав 24809 млн грн.

Обсяг кредитів, що надані суб'єктам господарювання у 2020 році становив 749335 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 6,16 % і склав 795513 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів, що надані суб'єктам господарювання зріс на 0,74 % і склав 801413 млн грн. Так, у 2022 році «реалізовано програму пільгового кредитування бізнесу. Уряд розширив функціонал та посилив програми державної підтримки, що дозволило зберегти тисячі робочих місць. Так, на період воєнного стану запроваджено можливість отримання кредитів під 0% річних з гарантією до 80% суми кредиту, збільшено максимальний розмір кредиту до 60 млн грн, збільшено строки надання кредитів до 3-5 років, пом'якшено вимоги до застави. З початку війни за програмами «Доступні кредити 5-7-9%» та державних гарантій на портфельній основі бізнес отримав понад 30 тис. кредитів на загальну суму понад 120 млрд гривень» [27].

Обсяг кредитів, що надані фізичним особам у 2020 році становив 199561 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 21,58 % і склав 242633 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів, що надані фізичним особам зменшився на 13,47 % і склав 209943 млн грн. У 2022 році «запроваджено нові програми підтримки іпотечного кредитування «Доступна іпотека 7%» та «ЄОселя» [27], що дозволить збільшити обсяг наданих кредитів фізичним особам та підвищить кредитну активність банків.

Обсяг кредитів, що надані небанківським фінансовим установам у 2020 році становив 60 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 280 % і склав 228 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг

кредитів, що надані небанківським фінансовим установам зменшився на 78,95 % і склав 48 млн грн.

«Частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі становила на 1 січня 2023 року 38 % порівняно з 30 % на 1 січня 2022 року. Обсяг непрацюючих кредитів зріс за рік на 87 млрд грн до 432 млрд грн. Коефіцієнт покриття NPL (відношення усіх резервів під збитки за кредитами до NPL) становив на кінець 2022 року 95 %» [33].

Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 4,87 % і склали 829887 млн грн, а у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зріс на 23,23 % і склав 1022658 млн грн.

Рентабельність активів у 2020 році становила 2,44 %. У 2021 році рентабельність активів зросла на 1,65 в.п., у порівнянні з 2020 роком, і склала 4,09 %. У 2022 році рентабельність активів зменшилася на 3,05 в.п., у порівнянні з 2021 роком, і склала 1,04 % (рисунок 2.3).

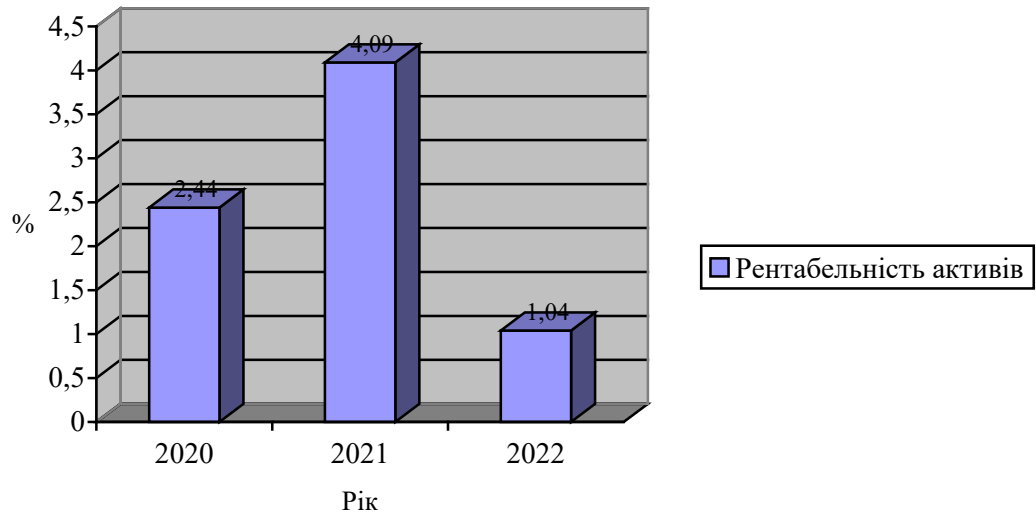

Рисунок 2.3 – Динаміка рентабельності активів вітчизняних банків у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.2

Проаналізуємо пасиви вітчизняної банківської системи у 2020-2022 роках (таблиця 2.3)

Таблиця 2.3 – Пасиви вітчизняного банківського сектору економіки у 2020-2022 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-), млн. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Пасиви	1822841	2053232	2351678	230391	298446	12,64	14,54
Капітал	209460	255514	215840	46054	-39674	21,99	-15,53
з нього: статутний капітал	479932	481535	407021	1603	-74514	0,33	-15,47
Зобов'язання банків	1613381	1797718	2135838	184337	338120	11,43	18,81
Зобов'язання банків в іноземній валюті	648 020	613334	799056	-34686	185722	-5,35	30,28
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24235	24948	6457	713	-18491	2,94	-74,12
Кошти суб'єктів господарювання	646491	758434	889526	111943	131092	17,32	17,28
Кошти фізичних осіб (з ощадними депозитними сертифікатами)	681892	726898	933240	45006	206342	6,60	28,39
Кошти небанківських фінансових установ	34704	41410	53188	6706	11778	19,32	28,44
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	9,68	15,86	-25,4	82,52	-72,41

Джерело: складено за даними Національного банку України [28]

На основі даних таблиці 2.3 відзначимо, що загальний обсяг капіталу банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 21,99 % і склав 255514 млн грн. У 2022 році відбулося зниження обсягу капіталу банків, у порівнянні з 2021 роком, на 15,53 %, який склав 215840 млн грн.

Статутний капітал діючих банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 0,33 % і склав 481535 млн грн, а у 2022 році його обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 15,47 % і склав 407021 млн грн.

Зобов'язання банків протягом аналізованого періоду демонструвати тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком загальний обсяг зобов'язань банків зріс на 11,43 % і склав 1797718 млн грн. У 2022 році відбулося подальше зростання зобов'язань вітчизняних банків, які у порівнянні

з 2021 роком зросли на 18,81 % і склали 2135838 млн грн, що відбулося насамперед за рахунок зростання коштів клієнтів та бізнесу (рисунок 2.4).

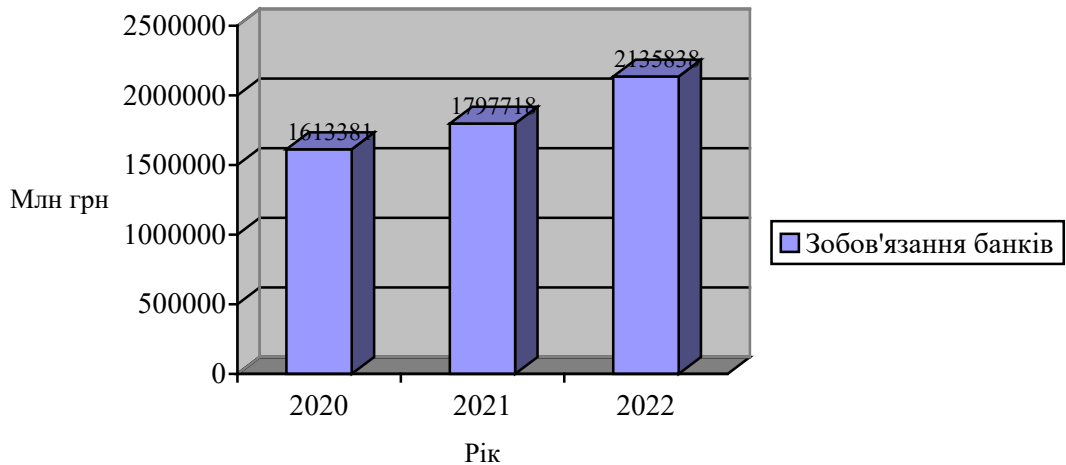

Рисунок 2.4 – Динаміка зобов'язань вітчизняних банків у 2020-2022 роках
Джерело: складено автором на основі таблиці 2.3

Зобов'язання банків в іноземній валюті у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зменшилися на 5,35 % і склали 613334 млн грн, а у 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зріс на 30,28 % і склав 799056 млн грн.

Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 2,94 % і склали 24948 млн грн, а у 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 74,12 % і склав 6457 млн грн.

Кошти суб'єктів господарювання протягом аналізованого періоду демонструвати тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком обсяг коштів суб'єктів господарювання зріс на 17,32 % і склав 458434 млн грн. У 2022 році їх обсяг у порівнянні з 2021 роком, зріс на 17,28 % і склав 889526 млн грн

Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами) протягом аналізованого періоду демонструвати тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком обсяг коштів фізичних осіб (з ощадними

(депозитними) сертифікатами) зріс на 6,6 % і склав 726898 млн грн. У 2022 році їх обсяг у порівнянні з 2021 роком, зріс на 28,39 % і склав 933240 млн грн, що перевищує обсяг коштів залучених від суб'єктів господарювання на 43714 млн грн.

Кошти небанківських фінансових установ у 2020 році становили 34704 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 19,2 % і склав 41410 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг коштів небанківських фінансових зріс на 28,44 % і склав 53188 млн грн.

Рентабельність капіталу у 2020 році становила 19,22 %. У 2021 році рентабельність капіталу зросла на 82,52 в.п., у порівнянні з 2020 роком, і склала 35,08 %. У 2022 році рентабельність капіталу зменшилася на 72,41 в.п., у порівнянні з 2021 роком, і склала 9,68 % (рисунок 2.5).

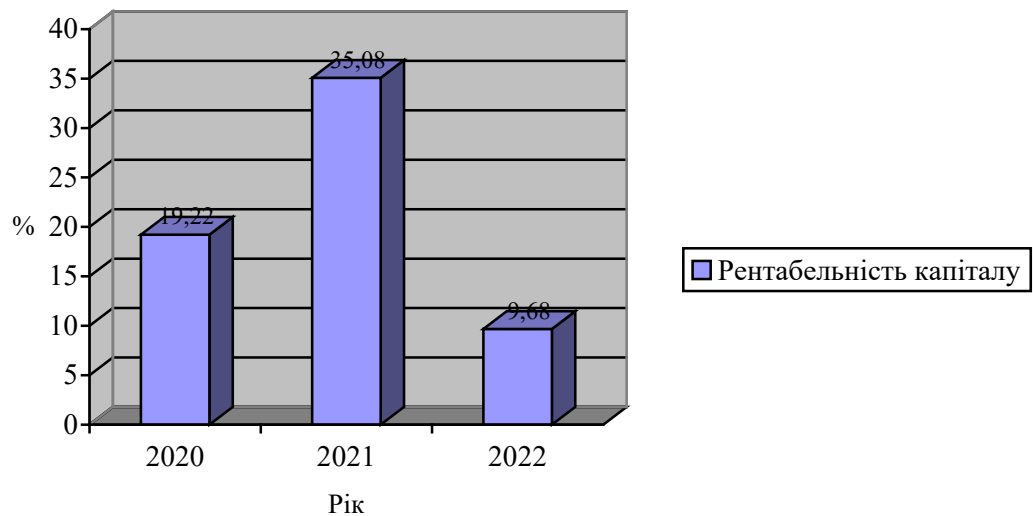

Рисунок 2.5 – Динаміка рентабельності капіталу вітчизняних банків у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.3

З метою оцінки рівня банківських ризиків проаналізуємо карту ризиків фінансового сектора економіки, яку публікує Національний банк України. В зв'язку з тим, що фінансова система України є банкоцентричною, і лише

банківські установи піддаються впливу системних ризиків, основу карти становлять саме ризики банківського сектору (рисунок 2.6).

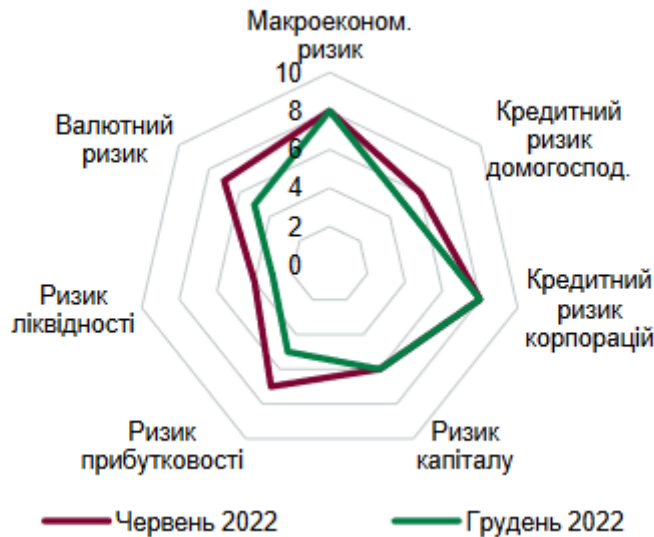

Рисунок 2.6 – Карта ризиків фінансового сектору економіки у 2022 році
Джерело: [28]

Ризики оцінюються за шкалою від 1 до 10, де 1 відповідає найнижчому рівню ризику, 10 – найвищому рівню ризику.

На основі дослідження карти ризиків відмітимо, що найбільший рівень має макроекономічний ризик, що спричинено значним падінням економіки.

Кредитний ризик домогосподарств знизився. Кредитний ризик корпорацій та ризик капіталу не змінився. Зазначені види ризиків залишаються на середньому рівні. «Ризик капіталу залишається середнім передусім через суттєвий запас міцності, накопичений до війни. Лише кілька фінансових установ вже використали цей запас для поглинання збитків, насамперед від реалізації кредитного ризику. Водночас капітал більшості банків поповнили зароблені у 2022 році прибутки» [28].

Ризик прибутковості банків знизився та оцінюється НБУ як середній. Такому розвитку подій сприяли збільшення як основних доходів банків так і підвищення операційної ефективності.

Ризик ліквідності протягом 2022 року знизився та залишається помірним. У зв'язку із зростання обсягів вкладів населення та суб'єктів господарювання зростає і запас високоліквідних активів. Втім, невеликі банки у 2022 році відчували проблеми з ліквідністю.

Валютний ризик протягом 2022 року знизився і зупинився на позначці середнього. Коригування обмінного курсу, міжнародна фінансова допомога, послаблення тиску на валютному ринку. Дозволили втамувати «валютний голод» та наростити обсяги резервів.

Таким чином, не зважаючи на економічний спад та погіршення макроекономічних показників, що продиктовано війною, банківська система України зберегла свою стабільність. Завдяки емісійному фінансуванню дефіциту державного бюджету та надходженню значних обсягів міжнародної допомоги, банківська ліквідність значно покращилась. В кінці 2022 року показники ліквідності банківської системи перевищували нормативні значення у 6 разів, а основний та регулятивний капітал за це період зросли у 2 рази. Кредитний ризик залишається найбільшою загрозою для вітчизняного банківського сектору. Протягом 2022 року зростання кредитного ризику змусило вітчизняні банки сформувати кредитні резерви на суму понад 100 мільярдів гривень, що становить понад 12 % від загального обсягу кредитного портфеля. Незважаючи на зростання частки непрацюючих кредитів до 36 % (порівняно з 30% на кінець 2021 року), вітчизняна банківська система зберегла прибутковість. Так, протягом 2022 року банки отримала 11 млрд грн чистого прибутку та 118 млрд грн операційного прибутку, включаючи відрахування у резерви. Більшість банківських установ володіють запасом капіталу понад мінімальні вимоги регулятора, проте, в умовах ведення активних бойових дій на території України цей надлишковий запас поступово зменшується. Так, у 2022 році окремі банки уже порушили мінімальні вимоги до достатності капіталу.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

АБ «УКРГАЗБАНК» є фінансовою установою, яка функціонує на вітчизняному банківському ринку протягом 30 років та належить до системно важливих банків України. Банк працює з різними клієнтами та надійно обслуговує як фізичних осіб, малий та середній бізнес так і великих корпоративних клієнтів та є одним із лідерів банківського ринку за обсягом активів.

АБ «УКРГАЗБАНК» є державним банком, оскільки Держава в особі Міністерства фінансів України володіє часткою акціонерного капіталу банку, яка складає 94,94 %.

Починаючи з 2016 року, Укргазбанк успішно реалізує систему «зеленого» банкінгу та виступає лідером серед вітчизняних банків у цій сфері. Усі екологічні проекти, які отримали фінансування банку, сприяють покращенню екологічної ситуації та зростанню енергетичної незалежності України. Так, завдяки реалізації цих фінансованих проектів, річні викиди парникових газів зменшилися на 1,6 млн тонн.

Банк має розгалужену мережу відділень, які демонструють стабільну роботу та якісне обслуговування клієнтів. Він активно здійснює кредитну підтримку бізнесу та є лідером на ринку торговельного фінансування. АБ «УКРГАЗБАНК» у 2022 році доєднався до спільної мережі вітчизняних банків Power Banking, створення якої було ініційовано Національним банком України для реалізації банківських послуг в умовах відсутності електроенергії. Понад 120 відділень банку мають альтернативні джерела енергії та забезпечені резервними каналами зв'язку.

Проаналізуємо фінансово-господарську діяльність банку у 2020-2022 роках.

Аналіз структури активів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз структури активів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роки

Показник	Рік			Частка в активах, %			Відхилення, в.п	
	2020, тис.грн	2021, тис.грн	2022, тис.грн	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020р.	2022/ 2021 р.
	Грошові кошти та їх еквіваленти	7684869	4163270	7833472	5,08	3,18	5,35	-1,89
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	4930	-	14973	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01
Кошти в інших банках	24843830	26103265	22967048	16,41	19,95	15,69	3,54	-4,26
Кредити та заборгованість клієнтів	47501297	55934648	64759128	31,37	42,76	44,25	11,38	1,49
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	56010127	29458919	23217149	36,99	22,52	15,86	-14,47	-6,66
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	3500478	5004384	7013233	2,31	3,83	4,79	1,51	0,97
Інвестиційна нерухомість	148597	153955	156366	0,10	0,12	0,11	0,02	-0,01
Дебіторська заборгованість, щодо поточ. податку на прибуток	34134	-	2690423	0,02	0,00	1,84	-0,02	1,84
Відстрочений податковий актив	-	32234	30138	0,00	0,02	0,02	0,02	0,00
Основні засоби та нематеріальні активи	1424094	1442966	1400138	0,94	1,10	0,96	0,16	-0,15
Інші фінансові активи	391849	921636	750656	0,26	0,70	0,51	0,45	-0,19
Інші активи	1138576	659370	813225	0,75	0,50	0,56	-0,25	0,05
Чисті активи	142682781	123874646	131645949	94,24	94,69	89,95	0,45	-4,74
Загальні активи	151403320	130817225	146351168	100,00	100	100	0	0

Джерело: побудовано та пораховано за даними НБУ [28]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що у 2020 році найбільшу питому вагу у структурі активів банку займали цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, частка яких склала 36,99 %. Також досить значною була питома вага кредитів та заборгованості клієнтів, яка складала 31,37 %. Частка коштів в інших банках була 16,41 %. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів становила 5,08 %. Частка

чистих активів банку становила 94,24 %. Питома вага інших статей активу банку була не значна та не здійснювала істотного впливу на структуру активів АБ «УКРГАЗБАНК».

У 2021 році найбільшу питому вагу у структурі активів банку займали кредити та заборгованість клієнтів, частка яких склала 42,76 %, що на 11,38 в.п. більше, ніж у 2020 році. Також значною була частка цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, питома вага яких склала 22,52 %, що на 14,47 в.п. менше, ніж у 2020 році. Частка коштів в інших банках, у порівнянні з 2020 роком, зросла на 3,54 в.п. і склала 19,95 %. Питома вага цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю та грошових коштів і їх еквіваленти становила відповідно 3,83 % та 3,18 %. Частка чистих активів банку становила 94,69 %, що на 0,45 в.п. більше, ніж у аналогічному періоді минулого 2020 року. Частка інших статей активу банку була не значна та не здійснювала істотного впливу на структуру активів АБ «УКРГАЗБАНК».

У 2022 році найбільшу питому вагу у структурі активів банку займали кредити та заборгованість клієнтів, частка яких склала 44,25 %, що на 1,49 в.п. більше, ніж у 2021 році. Також значною була частка цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, питома вага яких склала 15,86 %, що на 6,66 в.п. менше, ніж у 2021 році. Частка коштів в інших банках, у порівнянні з 2021 роком, зменшилася на 4,26 в.п. і склала 15,69 %. Питома вага цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю та грошових коштів і їх еквіваленти становила відповідно 4,79 % та 5,35 %. Частка чистих активів банку становила 89,95 %, що на 4,74 в.п. менше, ніж у аналогічному періоді минулого року. Частка інших статей активу банку була не значна та не здійснювала істотного впливу на структуру активів АБ «УКРГАЗБАНК».

Визначивши структуру активів АБ «УКРГАЗБАНК» проаналізуємо обсяг та динаміку активів банку у 2020-2022 роках (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка активу АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	7684869	4163270	7833472	-3521599	3670202	-45,83	88,16
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	4930	0	14973	-4930	14973	-100,00	0
Кошти в інших банках	24843830	26103265	22967048	1259435	-3136217	5,07	-12,01
Кредити та заборгованість клієнтів	47501297	55934648	64759128	8433351	8824480	17,75	15,78
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	56010127	29458919	23217149	-26551208	-6241770	-47,40	-21,19
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	3500478	5004384	7013233	1503906	2008849	42,96	40,14
Інвестиційна нерухомість	148597	153955	156366	5358	2411	3,61	1,57
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	34134	0	2690423	-34134	2690423	-100,00	0
Відстрочений податковий актив	0	32234	30138	32234	-2096	0	-6,50
Основні засоби та нематеріальні активи	1424094	1442966	1400138	18872	-42828	1,33	-2,97
Інші фінансові активи	391849	921636	750656	529787	-170980	135,20	-18,55
Інші активи	1138576	659370	813225	-479206	153855	-42,09	23,33
Чисті активи	142682781	123874646	131645949	-18808135	7771303	-13,18	6,27
Загальні активи	151403320	130817225	146351168	-20586095	15533943	-13,60	11,87

Джерело: побудовано та пораховано за даними НБУ [28]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що грошові кошти та їх еквіваленти, у 2021 році у порівнянні з 2020 роком, зменшилися на 45,83 % і склали 4 млрд 163 млн грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні із 2021 роком, зріс на 88,16 % і склав 7 млрд 833 млн грн.

Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток у 2020 році становили 4930 тис. грн, у 2021 році дана група активів не була представлена у банку. У 2022 році фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток склали 14973 млн грн.

Кошти в інших банках у 2020 році склали 24 млрд 843 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 5,07 % і склав 26 млрд 103 млн грн. У 2022 році відбулося зменшення обсягу коштів в інших банках, у порівнянні з 2021 роком, на 12,01 % або на 3136 млн грн.

Кредитний портфель банку протягом аналізованого періоду демонстрував тенденції до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг кредитів та заборгованості клієнтів зріс на 17,75 % і склав 55934 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг кредитів та заборгованості клієнтів зріс на 15,78 % і склав 64759 млн грн. Найбільшу питому вагу у структурі кредитного портфелю банку займали кредити видані корпоративному бізнесу (51,7 млрд. грн). Зростання кредитного портфелю банку протягом аналізованого періоду відбувається в тому числі і за рахунок участі у державних програмах доступного кредитування, зокрема у програмі «5-7-9» та «Оселя». Також банк, в рамках програми «Енергодім», надає кредити ОСББ на реалізацію заходів з енергоефективності та реалізує багато програм з кредитування малого та середнього бізнесу.

Частка АБ «УКРГАЗБАНК» у кредитному портфелі банківської системи України на кінець 2022 році становила 9,5 %.

Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зменшилися на 47,4 % і склали 29458 млн грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 21,19 % і склав 23217 млн грн.

Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю протягом аналізованого періоду мали тенденцію до зростання. Так, у 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 42,96 % і склав 5004 млн грн. У 2022 році обсяг цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю зріс на 40,14 % і склав 7013 млн грн.

Вартість інвестиційної нерухомість банку у 2020 році становила 148 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, її вартість зросла на 3,61 % і склала

153 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року вартість інвестиційної нерухомість банку зросла на 1,57 % і склала 156 млн грн.

Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток у 2020 році становила 34 млн грн. У 2021 році дебіторської заборгованості щодо поточного податку на прибуток не було. У 2022 році знову з'явилася дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток, яка становила 2690 млн грн.

Відстрочений податковий актив у 2021 році становив 32234 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, його обсяг зменшився на 6,5 % і склав 30138 тис. грн.

Основні засоби та нематеріальні активи банку у 2020 році склали 1424 млн грн. У 2021 році їх обсяг зріс на 1,33 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 1442 млн грн. У 2022 році основні засоби та нематеріальні активи банку склали 1400 млн грн, що на 2,97 % менше, ніж у 2021 році.

Інші фінансові активи АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році склали 391 млн грн. У 2021 році їх обсяг зріс на 135,2 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 921 млн грн. У 2022 році інші фінансові активи банку становили 750 млн грн, що на 18,55 % менше, ніж у 2021 році.

Інші активи банку у 2020 році склали 1138 млн грн. У 2021 році їх обсяг зменшився на 42,09 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 659 млн грн. У 2022 році інші активи банку становили 813 млн грн, що на 23,33 % більше, ніж у 2021 році.

Загальні активів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році склали 151403 млн грн. У 2021 році їх обсяг зменшився на 13,6 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 130817 млн грн. У 2022 році загальні активи банку становили 146351 млн грн, що на 11,87 % більше, ніж у 2021 році.

Чисті активів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році склали 142682 млн грн. У 2021 році їх обсяг зменшився на 13,18 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 123874 млн грн. У 2022 році чисті активи банку становили 131645 млн грн, що

на 6,27 % більше, ніж у 2021 році (рисунок 2.7). Частка АБ «УКРГАЗБАНК» у активах банківської системи України на кінець 2022 році становила 5,6 %.

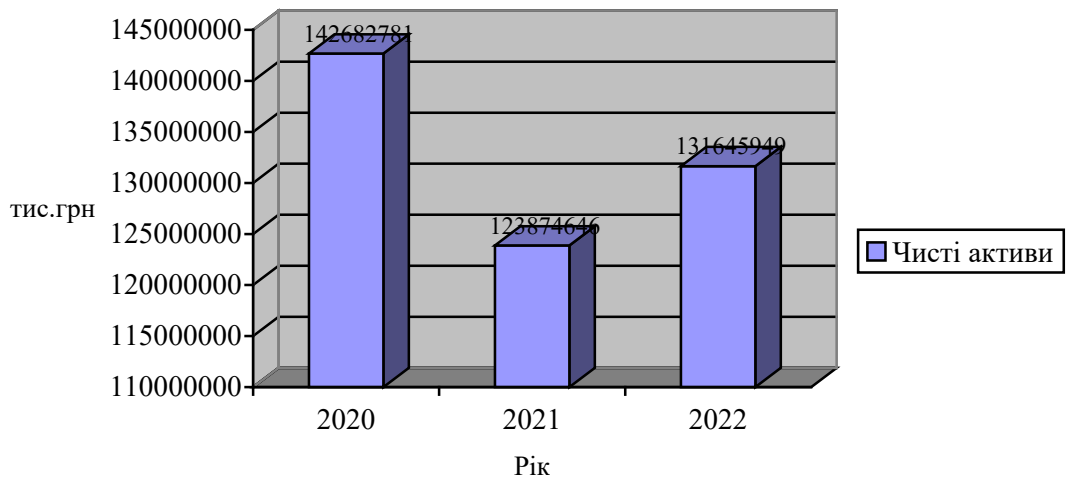

Рисунок 2.7 – Динаміка чистих активів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.5

Дослідивши обсяг і структуру активів АБ «УКРГАЗБАНК» проаналізуємо динаміку зобов'язань банку у 2020-2022 роках (таблиця 2.6).

На основі даних таблиці 2.6 відмітимо, що у 2020 році АБ «УКРГАЗБАНК» не отримував коштів НБУ. У 2021 році обсяг коштів НБУ становив 4699 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зменшився на 78,75 % і склав 998 млн грн.

Кошти банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 91,6 % і склали 4799 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком їх обсяг зріс на 16,01 % і склав 5568 млн грн.

Загальний обсяг коштів клієнтів у 2020 році становив 126570 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 23,59 % і склав 96716 млн грн. У 2022 році загальний обсяг коштів клієнтів скла 112775 млн грн, що на 16,58 % більше, ніж у 2021 році. У загальній структурі депозитного портфелю банку протягом аналізованого періоду переважали кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ.

Таблиця 2.6 – Динаміка зобов'язань АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Кошти отримані від НБУ	0	4699967	998957	4699967	-3701010	0	-78,75
Кошти банків	2505157	4799959	5568569	2294802	768610	91,60	16,01
Кошти клієнтів, у т.ч.	126570817	96716590	112755404	-29854227	16038814	-23,59	16,58
кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	96045668	68572867	79628000	-27472801	11055133	-28,60	16,12
кошти фізичних осіб	29766965	27539306	32128063	-2227659	4588757	-7,48	16,66
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	226875	71208	334	-155667	-70874	-68,61	-99,53
Інші залучені кошти	3164521	2505737	3385859	-658784	880122	-20,82	35,12
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	37	455296	0	455259	-455296	1230429	-100,00
Відстрочені податкові зобов'язання	37365	0	0	-37365	0	-100,00	0
Резерви за зобов'язаннями	316426	634080	698805	317654	64725	100,39	10,21
Інші фінансові зобов'язання	700734	1726043	685889	1025309	-1040154	146,32	-60,26
Інші зобов'язання	592131	585837	636012	-6294	50175	-1,06	8,56
Усього зобов'язань	134114064	112194717	124729827	-21919347	12535110	-16,34	11,17

Джерело: побудовано та пораховано за даними НБУ [28]

Розглянемо динаміку депозитного портфелю АБ «УКРГАЗБАНК» протягом 2020-2022 років детальніше. Так, кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ у 2020 році становили 96045 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 28,6 % і склав 68572 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року обсяг коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ зріс на 16,12 % і склав 79628 млн грн.

Кошти фізичних осіб у 2020 році становили 29766 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 7,48 % і склав 27539 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року обсяг коштів фізичних осіб зріс на 16,66 % і склав 32128 млн грн.

Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток у 2020 році становили 226 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 68,61 % і склав 7 млн грн, а у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, вони зменшилися на 99,53 % і склали 334 тис. грн.

Інші залучені кошти АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становили 3164 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 20,82 % і склав 2505 млн грн, а у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зріс на 35,12 % і склав 3385 млн. грн.

Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток у 2020 році становили 37 тис. грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 455259 тис. грн і склав 455296 тис. грн. У 2022 році зобов'язань щодо поточного податку на прибуток не було.

Відстрочені податкові зобов'язання спостерігалися лише у 2020 році, їх обсяг становив 37,4 млн грн.

Резерви за зобов'язаннями АБ «УКРГАЗБАНК» протягом аналізованого періоду мали тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, їх обсяг зріс на 100,39 % і склав 634,1 млн грн, а у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, вони зросли на 10,21 % і склали 698,8 млн грн.

Інші фінансові зобов'язання АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становили 700,7 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 146,32 % і склав 1726 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року обсяг інших фінансових банку зобов'язань зменшився на 60,26 % і склав 685,9 млн грн.

Інші зобов'язання банку у 2020 році становили 592,1 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 1,06 % і склав 585,8 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року обсяг інших зобов'язань банку зріс на 8,56 % і склав 636 млн грн.

Загальний обсяг зобов'язань АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становив 134114 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на

16,34 % і склав 112194,7 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року загальний обсяг зобов'язань банку зріс на 11,17 % і склав 124729,8 млн грн (рисунок 2.8).

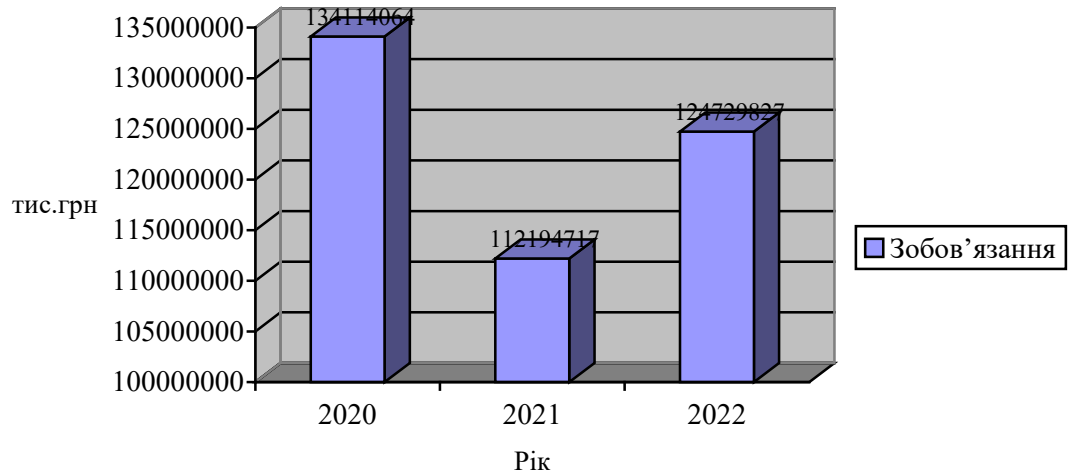

Рисунок 2.8 – Динаміка зобов'язань АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.6

Дослідивши активів і зобов'язання АБ «УКРГАЗБАНК» проаналізуємо динаміку капіталу банку у 2020-2022 роках (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Статутний капітал	13318561	13318561	13318561	0	0	0	0
Емісійні різниці	135942	135942	135942	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	-627037	-627037	-627037	0	0	0	0
Резервні та інші фонди банку	549572	590676	967777	41104	377101	7,48	63,84
Резерви переоцінки	117119	-477320	-1339708	-594439	-862388	-507,55	180,67
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-4925440	-1260893	-5539413	3664547	-4278520	-74,40	339,32
Усього власного капіталу	8568717	11679929	6916122	3111212	-4763807	36,31	-40,79

Джерело: побудовано та пораховано за даними НБУ [28]

На основі даних таблиці 2.7 відмітимо, що протягом аналізованого періоду обсяг статутного капіталу банку не зазнав змін та залишався на рівні 13318,6 млн грн.

Обсяг емісійних різниць банку протягом аналізованого періоду не зазнав змін та залишався на рівні 135,9 млн грн.

Інший додатковий капітал банку протягом 2020-2022 років був від'ємний та не змінювався у аналізованому періоді.

Резервні та інші фонди банку у 2020 році становили 549,6 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком їх обсяг зріс на 7,48 % і склав 590,6 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, їх обсяг зріс на 63,84 % і склав 967,8 млн грн.

Резерви переоцінки у 2020 році були позитивними і становили 117,1 млн грн. протягом 2021-2022 років значення резервів переоцінки були від'ємними.

Протягом аналізованого періоду АБ «УКРГАЗБАНК» мав значні обсяги непокритого збитку. Так, у 2020 році його розмір становив 4925,4 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, розмір непокритого збитку хоч і зменшився на 74,4 % проте залишався значним, а саме 1260,9 млн грн. У 2022 році обсяг непокритого збитку, у порівнянні з 2021 роком суттєво зріс, а саме на 339,32 % і склав 5539,4 млн грн.

Загальний обсяг власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становив 8568,7 млн грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, його обсяг зріс на 36,31 % і склав 11679,9 млн грн, що було спричинено суттєвим зменшенням обсягу непокритого збитку. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, загальний обсяг власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 40,79 % і склав 6916,1 млн грн. Скорочення обсягу власного капіталу банку було спричинено суттєвим зростанням непокритого збитку та резервів переоцінки.

Динаміка загальний обсяг власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках зображена на рисунку 2.9.

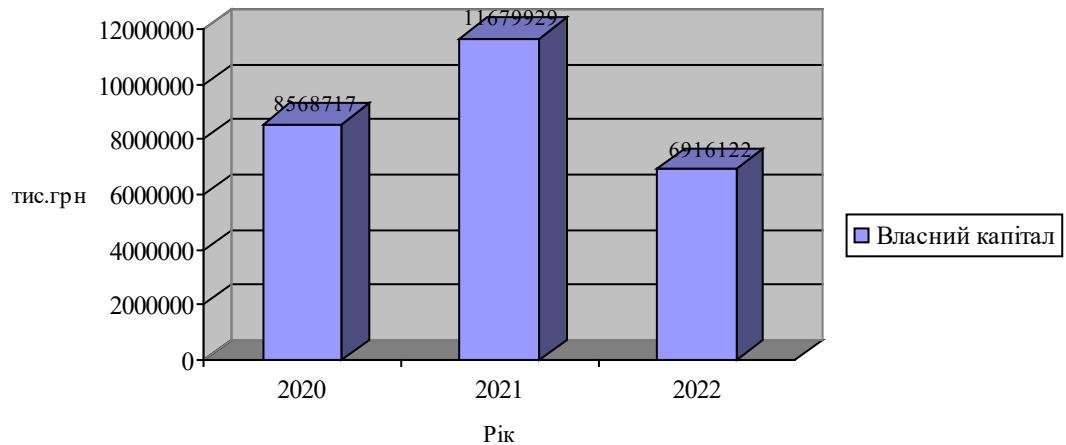

Рисунок 2.9 – Динаміка власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.7

Проаналізуємо динаміку фінансових результатів банку у 2020-2022 роках (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка фінансових результатів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Процентні доходи	9219717	8702055	11566183	-517662	2864128	-5,61	32,91
Процентні витрати	6366658	3442539	6571939	-2924119	3129400	-45,93	90,90
Чистий процентний дохід	2853059	5259516	4994244	2406457	-265272	84,35	-5,04
Комісійні доходи	1618635	2333606	2327461	714971	-6145	44,17	-0,26
Комісійні витрати	382655	753246	906637	370591	153391	96,85	20,36
Чистий комісійний дохід	1235980	1580359	1420824	344379	-159535	27,86	-10,09
Торговий результат	397054	737272	702005	340218	-35267	85,69	-4,78
Інші операційні доходи	577999	219385	347893	-358614	128508	-62,04	58,58
Інші доходи	71913	112946	53614	41033	-59332	57,06	-52,53
Всього доходів	5136005	7909478	7518580	2773473	-390898	54,00	-4,94
Відрахування до резервів	1106361	-458801	7223916	-1565162	7682717	-141,47	-1674,5
Адміністративні та інші операційні витрати	3380049	3623508	4293803	243459	670295	7,20	18,50
Всього витрат	4486410	3164706	11517719	-1321704	8353013	-29,46	263,94
Прибуток/(збиток) до оподаткування	649595	4744772	-3999139	4095177	-8743911	630,42	-184,29
Витрати на податок на прибуток	106832	924870	-137626	818038	-1062496	765,72	-114,88
Прибуток/(збиток) після оподаткування	542762	3819902	-3861513	3277140	-7681415	603,79	-201,09

Джерело: побудовано та пораховано за даними НБУ [28]

На основі проведеного дослідження відмітимо, що процентні доходи банку у 2020 році склали 9219,7 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 5,61 % і склав 8702,1 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг процентних доходів АБ «УКРГАЗБАНК» зріс на 32,91 % і склав 11566,1 млн грн.

Процентні витрати банку у 2020 році склали 6366,6 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 45,93 % і склав 3442,5 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг процентних витрат АБ «УКРГАЗБАНК» зріс на 90,9 % і склав 6571,9 млн грн.

Чистий процентний дохід банку у 2020 році склав 2853 млн грн. У 2021 році його обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 84,35 % і склав 5259,5 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг чистого процентного доходу АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 5,04 % і склав 4994,2 млн грн.

Комісійні доходи банку у 2020 році склали 168,6 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 44,17 % і склав 2333,6 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг комісійних доходів АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 0,26 % і склав 2327,4 млн грн.

Комісійні витрати банку у 2020 році склали 382,7 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 96,85 % і склав 753,2 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг процентних витрат АБ «УКРГАЗБАНК» зріс на 20,36 % і склав 906,6 млн грн.

Чистий комісійний дохід банку у 2020 році склав 1235,9 млн грн. У 2021 році його обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 27,86 % і склав 1580,3 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг чистого комісійного доходу АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 10,09 % і склав 1420,8 млн грн.

Торговий результат банку у 2020 році склав 3970 млн грн. У 2021 році його обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 85,69 % і склав 737,2 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, торговий результат АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 4,78 % і склав 702 млн грн.

Інші операційні доходи банку у 2020 році склали 577,9 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 62,04 % і склав 219,4 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг інших операційних доходів АБ «УКРГАЗБАНК» зріс на 58,58 % і склав 347,9 млн грн.

Інші доходи банку у 2020 році склали 71,9 млн грн. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 57,06 % і склав 112,9 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, інші доходи АБ «УКРГАЗБАНК» зменшилися на 52,53 % і склали 53,6 млн грн.

Загальний обсяг доходів АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становив 5136 млн грн. У 2021 році його обсяг, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 54 % і склав 7909,5 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, доходи банку зменшилися на 4,94 % і склали 7518,6 млн грн.

Адміністративні та інші операційні витрати протягом аналізованого періоду демонстрували тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком їх обсяг зріс на 7,2 % і склав 3623,5 млн грн. У 2022 році адміністративні та інші операційні витрати АБ «УКРГАЗБАНК», у порівнянні із 2021 роком, зросли на 18,5 % і склали 4293,8 млн грн.

Загальний обсяг витрат АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році становив 4486,4 млн грн. У 2021 році вони, у порівнянні з 2020 роком, зменшилися на 29,46 % і склали 3164,7 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, витрати банку зросли на 263,94 % і склали 11517,7 млн грн.

Витрати на податок на прибуток банку у 2020 році становили 106,8 млн грн. У 2021 році, їх розмір, у порівнянні з 2020 роком зріс на 765,72 % і склав 924,9 млн грн. У 2022 році витрати на податок на прибуток зменшилися, у порівнянні з 2021 роком на 114,88 % і склали 137,6 млн грн.

У 2020 році банк отримав прибуток в розмірі 542,8 млн грн. У 2021 році банк також був прибутковий, розмір отриманого прибутку склав 3819,9 млн грн, що на 603,79 % більше, ніж у 2021 році. 2022 рік як і для більшості банків України для АБ «УКРГАЗБАНК» був збитковий, що продиктовано складною

економічною ситуацією в країні. Розмір збитку банку склав 3861,5 млн грн (рисунок 2.10).

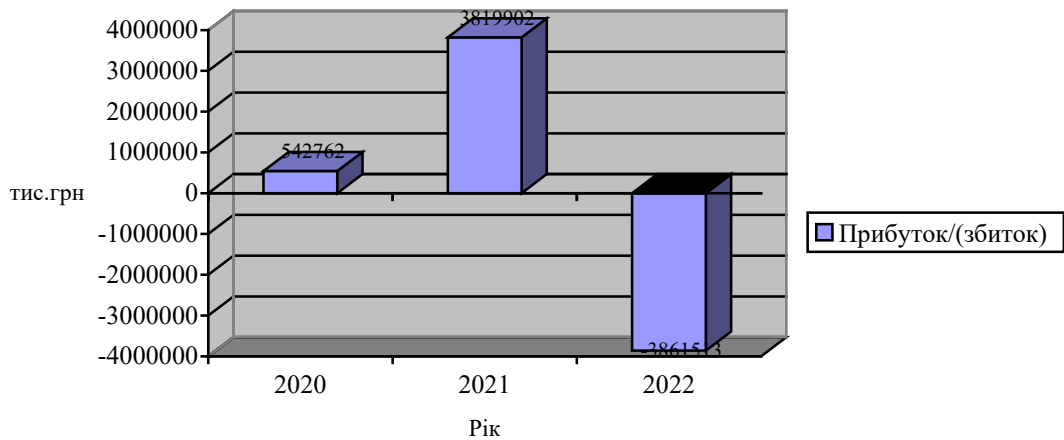

Рисунок 2.10 – Динаміка фінансового результату банку АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.8

Не зважаючи на отримані збитки банк не планує змінювати власну бізнес-модель та продовжуватиме функціонувати як універсальний банк, який надає широкий спектр банківських послуг.

Таким чином, на основі проведених розрахунків відмітимо, що АБ «УКРГАЗБАНК» один із системно важливих банків України, який є лідером на ринку торговельного фінансування. У 2022 році банк отримав повну підтримку від ЄБРР в галузі торговельного фінансування. Сума ліміту склала 200 млн дол. США, що на 30 млн дол. США перевищило попередній ліміт банку. У 2022 році банк переміг у номінаціях «Кращий ЕКО-банк», «Підтримка представникам бізнесу (МСБ)» та «Кращий банк з торговельного фінансування» за версією міжнародного фінансового клубу Bankir. АБ «УКРГАЗБАНК» розширює канали збуту банківських продуктів, а саме у 2022 році стало можливим обслуговувати та відкривати рахунки онлайн за допомогою мобільного додатку та відеоверифікації. Крім того банк, доєднавшись до спільної мережі вітчизняних банків Power Banking, обладнав відділення генераторами для забезпечення безперебійної роботи на випадок блекауту.

3 Напрями удосконалення управління банківськими ризиками на прикладі АБ «УКРГАЗБАНК»

Стратегія управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» ґрунтується на дотриманні принципу беззбитковості діяльності та направлена на забезпечення оптимального співвідношення між рівнем прибутковості окремих напрямів діяльності банку та рівнем ризиків, які він приймає на себе під час здійснення певних операцій.

Система управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» враховує обрану бізнес-модель банку, його розміри та масштаб діяльності, види, складність операцій, які реалізуються банком та забезпечує ідентифікацію, оцінювання (вимірювання), моніторинг, звітування, та зменшення негативних проявів всіх суттєвих ризиків банку, що дозволяє визначити необхідний обсяг капіталу для покриття суттєвих ризиків, які притаманні діяльності банку.

Система управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» містить чіткий розподіл обов'язків між підрозділами банку та відповідно до рекомендацій НБУ включає трьохлінійну модель захисту (рисунок 3.1).

Перша лінія захисту відбувається на рівні бізнес-підрозділів та підрозділів підтримки діяльності банку, які ініціюють, здійснюють або відображають операції, приймають ризики в процесі своєї діяльності та несуть відповідальність за поточне управління ними, а також здійснюють контрольні заходи;

Друга лінія захисту відбувається на рівні підрозділів з управління ризиками та департаменту комплаєнсу, які реалізують заходи їх мінімізації негативного прояву ризиків та виконують інші управлінські функції.

Третя лінія захисту відбувається на рівні департаменту внутрішнього аудиту, який здійснює незалежну оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній захисту та загальну оцінку дієвості системи внутрішнього контролю.

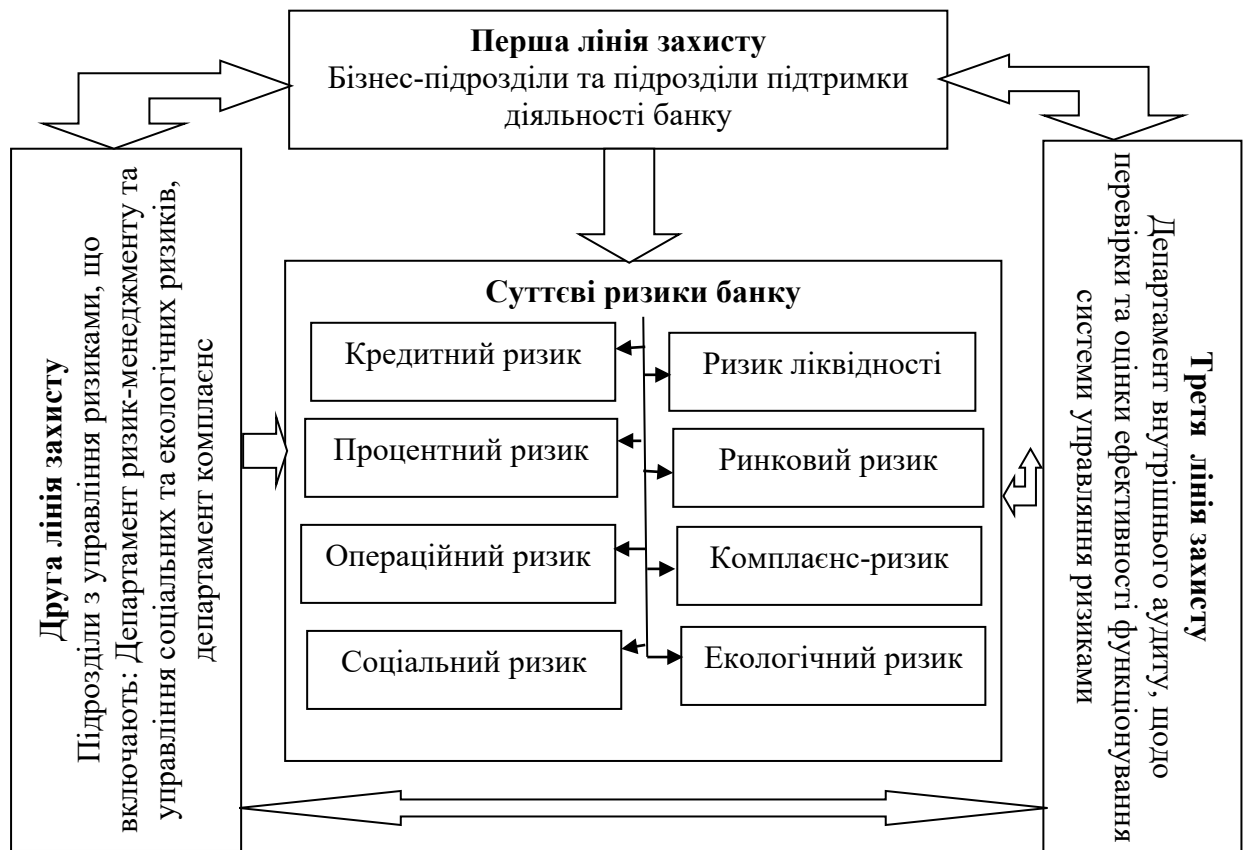

Рисунок 3.1 – Органи управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК»

Джерело: побудовано автором на основі [26]

В системі управління ризиками банку задіяні: Наглядова Рада (Комітет з управління ризиками Наглядової ради), Правління (Колегіальні органи правління), Головний ризик-менеджер та підпорядковані йому підрозділи з управління ризиками, Головний комплаєнс-менеджер та департамент комплаєнсу.

АБ «УКРГАЗБАНК» розраховує сукупний ризик-апетит встановленням розміру граничних показників агрегованого ризику та загального ризик-апетиту до окремих ризиків.

Проаналізуємо рівень системних ризиків АБ «УКРГАЗБАНК» протягом аналізованого періоду та напрями управління ними.

Кредитний ризик АБ «УКРГАЗБАНК» пов'язаний із невиконаннями контрагентами умов кредитних договорів, що призводить до виникнення збитків або недоотримання запланованих доходів банком. Так, станом на

31.12.2020 року загальний обсяг заборгованості клієнтів за кредитними угодами та позабалансовими зобов'язаннями, акредитивами та гарантіями, які визнано непрацюючими складав 7129,8 млн грн, у тому числі проблемна заборгованість – 4517,1 млн грн та заборгованість, відносно якої очікується погашення в результаті реструктуризації – 2612,7 млн грн.

Станом на 31.12.2021 року загальний обсяг заборгованості за кредитними угодами та позабалансовими зобов'язаннями, акредитивами та гарантіями, які визнано як непрацюючі склав 6016,9 млн грн, що на 15,6 % менше, ніж у 2020 році. Проблемна заборгованість банку у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зменшилася на 17,18 % і склала 3741,1 млн грн. Станом на 31.12.2021 року заборгованість, відносно якої банк очікує погашення в результаті реструктуризації, у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року зменшилася на 12,89 % і склала 2275,9 млн грн.

Ризик ліквідності банку пов'язаний із його неспроможністю вчасно виконувати власні зобов'язання, не зазнавши при цьому додаткових втрат та неможливістю здійснення якісного управління незапланованими відтоками фінансових ресурсів та/або виконанням позабалансових зобов'язання.

Протягом аналізованого періоду АБ «УКРГАЗБАНК» дотримувався нормативних вимог НБУ стосовно мінімального рівня коефіцієнту покриття ліквідності за всіма видами валютах та окремо в іноземних валютах (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка показників, що характеризують ризик ліквідності АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, %			Абсолютне відхилення(+,-), %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021
LCR _{вв} , коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами	226,99	166,04	142,73	-60,95	-23,31
LCR _{ів} , коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті	151,72	146,65	167,15	-5,07	20,5
NSFR, коефіцієнт чистого стабільного фінансування	112,36	129,74	113,89	17,38	-15,85

Джерело: складено автором на основі [26]

Аналіз фінансових зобов'язань, згрупованих за строками, що залишились до погашення станом на 31 грудня 2022 року наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Фінансові зобов'язання АБ «УКРГАЗБАНК», згруповані за строками, що залишились до погашення станом на 31 грудня 2022 року

Фінансові зобов'язання	На вимогу та до 3 місяців	Від 3 до 12 місяців	Від 1 року до 5 років	Понад 5 років	Всього
Кошти Національного банку України	61644	188536	1505479	-	1755479
Кошти кредитних установ	9421713	1638	14332	45536	9483219
Похідні фінансові інструменти:	-	-	-	-	-
- суми до отримання за договором	(292305)	-	-	-	(292305)
- суми до сплати за договором	293042	-	-	-	293042
Кошти клієнтів	102883214	9518688	887375	1557	113290834
Орендні зобов'язання	25566	62555	123986	-	212107
Інші зобов'язання	607906	-	-	-	607906
Всього недисконтовані фінансові зобов'язання	113000780	971237	2531172	47093	125350282

Джерело: складено автором на основі [26]

Операційний ризик протягом аналізованого періоду здійснював значний вплив на стабільність діяльності банку, оскільки і жорсткі карантинні обмеження і війна породили необхідність переведення значної частини банківських операцій онлайн обслуговування, що в свою чергу збільшило рівень кібер ризиків, а також ризики пов'язані із недотриманням комерційної таємниці працівниками банку. Також, у результаті активного ведення бойових дій АБ «УКРГАЗБАНК» був змушений скоротити кількість відділень банку. Так, станом на 1.01.2023 року загальна кількість діючих точок продажу банківських продуктів АБ «УКРГАЗБАНК» налічувала 217 точок та у порівнянні із довоєнним роками зменшилася на 20 %.

Процентні ризики також здійснювали вплив на фінансовий результат діяльності банку, особливо у 2022 році.

Чутливість звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (за методом розриву строковості до переоцінки) станом на 31.12.2022 року наведена у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Чутливість звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (за методом розриву строковості до переоцінки) станом на 31.12.2022 року

Показник	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 до 12 місяців	Від 1 року до 5 років	Понад 5 років	Всього
Активи	43966870	15794870	28637740	30571201	2192293	121162974
Зобов'язання	101982143	9772402	10090856	826184	37203	122708788
Різниця між активами та зобов'язаннями	(58015273)	6022468	18546884	29745017	2155090	(1545814)
1%	(556311)	50160	69614	-	-	(436537)
-1%	556311	(50160)	(69614)	-	-	436537

Джерело: складено автором на основі [26]

Ринковий ризик пов'язаний із зміною справедливої вартості або майбутніх доходів від фінансових інструментів через коливання ринкових факторів. АБ «УКРГАЗБАНК» виокремлює торгові та неторгові ринкові ризики. Управління ризиками за неторговими позиціями якими здійснюються на основі аналізу чутливості.

Валютний ризик АБ «УКРГАЗБАНК» виникає через коливання та нестабільність курсів іноземних валют та вартості банківських металів. Прогноз впливу зміни валютних курсів на фінансові результати АБ «УКРГАЗБАНК» станом на 31.12.2022 року наведений у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Прогноз впливу зміни у валютних курсах на фінансові результати АБ «УКРГАЗБАНК» станом на 31.12.2022 року

Валюта	Збільшення валютного курсу, %	Вплив на прибуток до оподаткування	Зменшення валютного курсу, %	Вплив на прибуток до оподаткування
Долар США	25 %	(200814)	25 %	200814
Євро	25 %	(47939)	25 %	47939

Джерело: складено автором на основі [26]

АБ «УКРГАЗБАНК» є фінансовою установою, яка активно впроваджує принципи прозорості у власній діяльності. Протягом усього періоду діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» чітко дотримується вимог чинного банківського законодавства, ринкових та професійних стандартів, внутрішніх правил, а також основних морально - етичних норм ведення бізнесу. Для реалізації та неухильного слідування зазначеної мети в банку створений департамент комплаєнс, який контролює комплаєнс-ризиками та визначає дотриманням банком зазначених вище принципів та вимог нормативно-правових актів.

Система управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» включає визначення та розробку заходів із мінімізації ризику концентрації, який визначається можливістю одержання втрат внаслідок значної питомої ваги окремих операцій банку. Особливістю діяльності банку є значні обсяги операцій із державними підприємствами, у зв'язку з чим виникає значна концентрація кредитного та інвестиційного ризиків щодо даних контрагентів. Так, станом на 31.12.2020 року 50 % активів та 45 % зобов'язань були зосереджені в операціях державними суб'єктами господарювання, включаючи Національний банк України, державні органи влади та державні банки. Станом на 31.12.2021 року 44 % активів та 36 % зобов'язань були зосереджені в операціях з державним сектором. Станом на 31.12.2022 року показники концентрації дещо зменшилися, особливо це стосується зобов'язань банку і склали 40 % активів та 19 % зобов'язань.

АБ «УКРГАЗБАНК» встановлює ліміти для окремих клієнтів та груп контрагентів з метою мінімізації негативного впливу на діяльність банку ризику концентрації.

З метою визначення рівнів ризику проаналізуємо виконання економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції АБ «УКРГАЗБАНК» протягом 2020-2022 років (таблиця 3.1). Під час аналізу виконання економічних нормативів врахуємо, що АБ «УКРГАЗБАНК» є системно важливим банком, а отже деякі нормативи є жорсткішими, ніж для інших банків.

Таблиця 3.4 – Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції
АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021
Регулятивний капітал (тис. грн) (Н1)	8400975,7	11473091,8	7602083,3	3072116	-3871009
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %) (Н2)	14,31	19,67	10,88	5,36	-8,79
Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%) (Н3)	14,16	14,92	10,79	0,76	-4,13
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 20 %) (Н7)	15,5	11,27	23,1	-4,23	11,83
Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу) (Н8)	228,7	92,78	417,3	-135,92	324,52
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %) (Н9)	0,29	0,21	0,3	-0,08	0,09
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %) (Н11)	0,05	0,05	0,09	0	0,04
Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %) (Н12)	0,1	0,1	0,18	0	0,08
Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (не більше 5%) (Л13-1)	1,3233	3,9270	2,3571	2,6037	-1,5699
Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (не більше 5%) (Л 13-2)	0,0312	0,8249	0,1318	0,7937	-0,6931

Джерело: складено автором на основі [28]

На основі проведеного аналізу відмітимо, що протягом аналізованого періоду АБ «УКРГАЗБАНК» виконував нормативи встановлені Національним банком України. У 2022 році відбулося погіршення частини нормативів, у зв'язку із складною економічною та безпековою ситуацією, що породжує необхідність перегляду стратегії управління банківськими ризиками та розробки актуальних заходів для підтримки фінансової стійкості та платоспроможності банку.

Ефективне управління ризиками банківських установ залежить від гнучкості топ менеджменту, швидкості реакцій на зміни кон'юнктури ринку,

політичної та економічної ситуації, стану фінансової бази банку, що є особливо актуальним в сучасних умовах. Для здійснення швидкої та адекватної оцінки ризиків, керівництву банку необхідно оперативно реагувати на зміни чинників ризиків, приймати обґрунтовані управлінські рішення, використовуючи сучасні інструменти та методи, а також оптимізувати процес збору та обробки інформації та посилити комунікацію між структурними підрозділами банку. Діагностика потенційних загроз дозволить вітчизняним банківським установам чітко розмежовувати доцільність застосування систематичних та несистематичних складових методичних підходів у формуванні стратегії управління ризиками.

«Оптимальний інструментарій управління ризиками передбачає гнучкий механізм банківської діяльності за умов позитивної кон'юнктури ринку сегменту банківських послуг. Система управління ризиками має бути спрямована на наявність вибору з можливих варіантів імовірності настання ризикових ситуацій. Завданнями цієї системи є мінімізація втрат, ідентифікація нових ризиків, підвищення рентабельності, зниження рівня проблемної заборгованості тощо» [17, с. 43].

В той же час, система управління банківськими ризиками в кризові періоди має відрізнитися від класичних схем та базуватися на ситуаційному підході, відповідно до якого можливість застосування різних інструментів управління ризиками визначається конкретною ситуацією. За потреби банку необхідно трансформувати розроблені механізми управління активними та пасивними операціями банку, рентабельністю, ліквідністю, резервами, платоспроможністю, а також доцільно переглянути стратегічні та бюджетні плани в частині власних ризик апетитів та скорочення витрат.

Застосовується декілька форм антикризового управління, а саме: превентивна та відновлювальна форма. Застосування превентивної форми антикризового управління дозволяє попередити негативні наслідки проявів банківських ризиків, оскільки вона базується на методах прогнозування можливих змін чинників зовнішнього та внутрішнього середовища банку. В

свою чергу відновлювальна форма антикризового управління ґрунтується на певних заходах, які спрямовані на вихід на докризові показники та відновлення докризового стану.

З метою проведення комплексного управління банківськими ризиками доцільно запроваджувати інтегровану систему управління банківськими ризиками в практичну діяльність банківських установ, яка включає розробку й реалізацію ефективних, збалансованих та зважених на ризик управлінських рішень, які включають різні рівні управління та враховують фазу життєвого циклу банківської установи та є складовою загальної системи корпоративного менеджменту.

Інтегрована система управління банківськими ризиками є єдиною організаційно-інформаційною та аналітичною системою та ефективною формою управління, що сприяє зменшенню втрат банку внаслідок негативних проявів різного роду ризиків.

АБ «УКРГАЗБАНК» є системно важливим банком, що означає посилену увагу з боку державного регулятора до принципів та методів управління ризиками банку. Саме тому, банку доцільно застосувати у практику діяльності інтегрована система управління банківськими ризиками. Впровадження інтегрованої системи управління банківськими ризиками дозволить враховувати особливості, масштаби і пріоритети розвитку АБ «УКРГАЗБАНК» та дозволить в повній мірі адаптувати банк до функціонування в складних економічних умовах з підвищеним рівнем невизначеності і ризиків, а також вчасно трансформувати його діяльність відповідно до мінливих умов зовнішнього середовища.

Впровадження інтегрованої системи забезпечить єдине розуміння усіма співробітниками банку видів ризиків та факторів, що обумовлюють їх появу, а також дозволить сформувати чітку систему розподілу повноважень та відповідальності між працівниками.

Характеристики інтегрованої система управління банківськими ризиками та заходи, які необхідно впровадити АБ «УКРГАЗБАНК» наведено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Заходи інтегрованої система управління банківськими ризиками, які необхідно впровадити АБ «УКРГАЗБАНК»

Ознака	Інтегрована система управління банківськими ризиками	Заходи, які необхідно впровадити АБ «УКРГАЗБАНК»
Ідентифікація ризику	Формування матриці ризиків. Єдине розуміння сутності ризиків, на які наражається банк	Необхідно розширити матрицю ризиків, які є суттєвими для банківської діяльності, в звітності розкрити вплив комплаєнс-ризиків, соціального та екологічного ризиків на діяльність банку
Вимір	Ризики вимірюються у зв'язку один з одним. Розраховується сукупний ризик	Розробити методику комплексного оцінювання ризиків, які є суттєвими з позиції банку
Оцінка	Кожна операція оцінюється з позиції максимально можливого ризику та прийняттого рівня доходності на вкладений капітал	Частково впроваджено
Організація управління	Визначається сукупний ліміт ризику, який розраховується на основі величини економічного капіталу.	Виходячи із сукупного ліміту необхідно визначити індивідуальні ліміти по ризикових позиціях банку з врахуванням ризику концентрації банку
Контроль	Наскрізний контроль з організацією зворотного зв'язку	Посилити відповідальність та контроль за управлінням ризиками, з врахуванням складної економічної ситуації
Відповідальність	Розмежування повноважень між підрозділами фронт-, мідл-, бек-офісу	Впроваджено в практичній діяльності банку
Програмне забезпечення	Наявність спеціального програмного забезпечення – модуля «ризик-менеджмент»	Необхідно оновити програмне забезпечення
Методичне забезпечення	Наявність стратегії управління ризиками, яка імплементована у загальну корпоративну стратегію управління банком	Елементи стратегії управління ризиками є розробленими та оприлюдненими на сайті банку
Інформаційне забезпечення	Наявність інтегрованої системи інформаційного забезпечення управління ризиками на основі централізованої бази даних	Необхідно оновити програмне забезпечення

Джерело: запропоновано автором

Крім впровадження інтегрованої системи управління банківськими ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» доцільно проводити стрес-тести, які передбачають декілька негативних сценаріїв розвитку. Стресові умови мають розроблятися з врахуванням як внутрішніх так і зовнішніх ризиків, що впливають як на саму фінансову установу так і на банківський сектор в цілому.

Окрім звичайних стрес-тестів, що базуються на оцінці можливих втрат через певні сценарії, банку також необхідно проводити реверсивні (зворотні) стрес-тести. Ці тести спрямовані на формування переліку стресових умов, які можуть значно погіршити фінансовий стан банку. АБ «УКРГАЗБАНК» необхідно регулярно проводить стрес-тестування для оцінки кредитного, ринкового ризиків та ризику ліквідності, оскільки ці ризики мали суттєвий вплив на діяльність банку протягом аналізованого періоду. Це дозволить, по-перше, визначити можливі збитки внаслідок впливу цих ризиків, а по-друге, порівняти потенційні втрати з рівнем ризик-апетиту банку.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено погляди науковців на сутнісне наповнення поняття «банківські ризики», розкрито характерні риси банківських ризиків. Розглянуто характеристику банківських ризиків на підходою Національного банку України та систематизовано видову будову банківських ризиків. У роботі запропоновано комплексну систему управління ризиками, що включає цільовий, інформаційний, моніторинговий, організаційний та функціональний блок управління ризиками, яка дозволить об'єднати ряд взаємодіючих і взаємообумовлених компонентів та міститиме контроль виконання запланованих заходів та досягнення мети управління.

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено ґрунтовний аналіз поточних статистичних даних, які відображають діяльність банківського сектора у різних аспектах. Визначено, що протягом аналізованого періоду прослідковувалася тенденція до зменшення загальної кількості банківських установ. Окрім зменшення загальної кількості банків відбувається суттєве скорочення і кількості їх відділень. Найбільше структурних підрозділів банків було зачинено в Харківській, Запорізькій, Донецькій та Херсонській областях, у зв'язку із веденням активних бойових дій на території цих областей. Активи банків є одними із найважливіших показників, що відображають рівень розвитку банківської системи, оскільки вони становлять основу доходів банків. Навіть попри поступовому зменшенні кількості діючих банків в Україні, банківські активи продовжують зростати кожного року. Кредити, які надаються клієнтам банку займають більшу частину активів вітчизняних банків, оскільки саме кредитування є основною специфікою банківського сектора економіки.

У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів, що надані суб'єктам господарювання зріс на 0,74 % і склав 801413 млн грн. У 2022 році реалізовано програму пільгового кредитування бізнесу. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг кредитів, що надані фізичним особам зменшився на 13,47 % і склав

209943 млн грн. У 2022 році «запроваджено нові програми підтримки іпотечного кредитування «Доступна іпотека 7%» та «Оселя», що дозволить збільшити обсяг наданих кредитів фізичним особам та підвищить кредитну активність банків.

Загальний обсяг капіталу банків у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зріс на 21,99 % і склав 255514 млн грн. У 2022 році відбулося зниження обсягу капіталу банків, у порівнянні з 2021 роком, на 15,53 %, який склав 215840 млн грн. Рентабельність капіталу у 2020 році становила 19,22 %. У 2021 році рентабельність капіталу зросла на 82,52 в.п., у порівнянні з 2020 роком, і склала 35,08 %. У 2022 році рентабельність капіталу зменшилася на 72,41 в.п., у порівнянні з 2021 роком, і склала 9,68 %.

З метою оцінки рівня банківських ризиків у роботі проаналізовано карту ризиків фінансового сектора економіки. В зв'язку з тим, що фінансова система України є банкоцентричною, і лише банківські установи піддаються впливу системних ризиків, основу карти становлять саме ризики банківського сектору.

Не зважаючи на економічний спад та погіршення макроекономічних показників, що продиктовано війною, банківська система України зберегла свою стабільність. Завдяки емісійному фінансуванню дефіциту державного бюджету та надходженню значних обсягів міжнародної допомоги, банківська ліквідність значно покращилась. Більшість банківських установ володіють запасом капіталу понад мінімальні вимоги регулятора, проте, в умовах ведення активних бойових дій на території України цей надлишковий запас поступово зменшується. Так, у 2022 році окремі банки уже порушили мінімальні вимоги до достатності капіталу.

Також у другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020-2022 роках.

Загальні активи АБ «УКРГАЗБАНК» у 2020 році склали 151403 млн грн. У 2021 році їх обсяг зменшився на 13,6 %, у порівнянні з 2020 роком, і склав 130817 млн грн. У 2022 році загальні активи банку становили 146351 млн грн, що на 11,87 % більше, ніж у 2021 році. Кредитний портфель банку протягом

аналізованого періоду демонстрував тенденції до зростання. Зростання кредитного портфелю банку протягом аналізованого періоду відбувається в тому числі і за рахунок участі у державних програмах доступного кредитування, зокрема у програмі «5-7-9 » та «Оселя». Також банк, в рамках програми «Енергодім», надає кредити ОСББ на реалізацію заходів з енергоефективності та реалізує багато програм з кредитування малого та середнього бізнесу. Частка АБ «УКРГАЗБАНК» у кредитному портфелі банківської системи України на кінець 2022 році становила 9,5 %.

У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, загальний обсяг власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК» зменшився на 40,79 % і склав 6916,1 млн грн. Скорочення обсягу власного капіталу банку було спричинено суттєвим зростанням непокритого збитку та резервів переоцінки. У 2020 році банк отримав прибуток в розмірі 542,8 млн грн. У 2021 році банк також був прибутковий, розмір отриманого прибутку склав 3819,9 млн грн, що на 603,79 % більше, ніж у 2021 році. 2022 рік як і для більшості банків України для АБ «УКРГАЗБАНК» був збитковий, що продиктовано складною економічною ситуацією в країні. Розмір збитку банку склав 3861,5 млн грн. Не зважаючи на отримані збитки банк не планує змінювати власну бізнес-модель та продовжуватиме функціонувати як універсальний банк, який надає широкий спектр банківських послуг.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано стратегію управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК».

Система управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» враховує обрану бізнес-модель банку, його розміри та масштаб діяльності, види, складність операцій, які реалізуються банком та забезпечує ідентифікацію, оцінювання (вимірювання), моніторинг, звітування, та зменшення негативних проявів всіх суттєвих ризиків банку, що дозволяє визначити необхідний обсяг капіталу для покриття суттєвих ризиків, які притаманні діяльності банку.

Система управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» містить чіткий розподіл обов'язків між підрозділами банку та відповідно до рекомендацій НБУ включає трьохлінійну модель захисту. АБ «УКРГАЗБАНК» розраховує

сукупний ризик-апетит встановленням розміру граничних показників агрегованого ризику та загального ризик-апетиту до окремих ризиків. У роботі проаналізовано рівень системних ризиків АБ «УКРГАЗБАНК» протягом аналізованого періоду та напрями управління ними.

З метою визначення рівнів ризику проаналізовано виконання економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції АБ «УКРГАЗБАНК» протягом 2020-2022 років.

АБ «УКРГАЗБАНК» є системно важливим банком, що означає посилену увагу з боку державного регулятора до принципів та методів управління ризиками банку. Саме тому, банку доцільно застосувати у практику діяльності інтегрована система управління банківськими ризиками. Впровадження інтегрованої системи управління банківськими ризиками дозволить враховувати особливості, масштаби і пріоритети розвитку АБ «УКРГАЗБАНК» та дозволить в повній мірі адаптувати банк до функціонування в складних економічних умовах з підвищеним рівнем невизначеності і ризиків, а також вчасно трансформувати його діяльність відповідно до мінливих умов зовнішнього середовища.

Впровадження інтегрованої системи забезпечить єдине розуміння усіма співробітниками банку видів ризиків та факторів, що обумовлюють їх появу, а також дозволить сформувати чітку систему розподілу повноважень та відповідальності між працівниками. Крім впровадження інтегрованої системи управління банківськими ризиками АБ «УКРГАЗБАНК» доцільно проводити стрес-тести, які передбачають декілька негативних сценаріїв розвитку. Окрім звичайних стрес-тестів, що базуються на оцінці можливих втрат через певні сценарії, банку також необхідно проводити реверсивні (зворотні) стрес-тести. Ці тести спрямовані на формування переліку стресових умов, які можуть значно погіршити фінансовий стан банку. АБ «УКРГАЗБАНК» необхідно регулярно проводити стрес-тестування для оцінки кредитного, ринкового ризиків та ризику ліквідності, оскільки ці ризики мали суттєвий вплив на діяльність банку протягом аналізованого періоду.

Список використаних джерел

1. Абрамова А. Тенденції розвитку та особливості управління операційними ризиками комерційних банків / А. Абрамов // Науковий вісник Полісся. – 2021. – № 2 (23). – С. 93–104.
2. Андрущенко О. Ю. Страхування та хеджування як інструменти трансферу ризиків банківських операцій / О. Ю. Андрущенко // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2015. – № 1. – С. 134-137.
3. Балачій А. П. Сутність і класифікація банківських ризиків / Балачій // Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання : зб. тез доп. VII Всеукр. наук.-практ. заоч. конф.; м. Черкаси, 17 квітня 2020 р. / за ред. Н. Г. Мехеди. – С. 12-16.
4. Бойко А.С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності України / А.С. Бойко // Агросвіт. – 2018. – № 11. – С. 43–47.
5. Вовчак О.Д. Системні ризики банківського та реального секторів національної економіки в контексті забезпечення фінансової стабільності / О.Д. Вовчак, П.М. Сенищ, І.А. Канцір // Європейські перспективи. – 2017. – № 2.– С. 5–15.
6. Вядрова Н. Формування системи ризик-менеджменту банку в умовах економіки воєнного стану: концептуальні засади / Н. Вядрова // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2023. – №2 (34). – С. 215–226.
7. Демчук Н.І. Управління банківськими ризиками / Н.І. Демчук, А.А. Абахтімова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 24. – Ч.1. – С. 117-119.
8. Добровольська Е.В. Особливості системи управління ризиками / Е.В. Добровольська, Н. В. Покотильська // Економічний простір. – 2022. – №179. – С. 31-36.

9. Дронь М. А. Нова концепція антикризового управління банківськими ризиками / М. А. Дронь, В. В. Бобиль // Банківська справа. – 2017. – № 2 (143). – С. 87–101.
10. Еркес О. Нові нормативи ліквідності в системі ризик орієнтованого нагляду за діяльністю банків України / О. Еркес, Т. Гордієнко // Економіка і суспільство. – 2019. – Вип 20. – С. 635–642.
11. Жердецька Л.В. Концептуальні засади системного ризику в банківському секторі / Л.В, Жердецька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – № 14(1). – С. 94–99.
12. Зубова В. В. Основні підходи до визначення та класифікації банківських ризиків [Електронний ресурс] / В. В. Зубова. // Ефективна економіка. – 2016. – № 6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_6_40
13. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 440 с.
14. Карась О. О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері [Електронний ресурс] / О. О. Карась. // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_3_63
15. Кифяк В. І. Інституційне забезпечення управління ризиками бізнесу в умовах цифровізації / В.І. Кифяк // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2022. – № 28. – С. 85–98.
16. Кльоба Л. Г. Напрями вдосконалення управління банківськими ризиками / Л. Г. Кльоба // Економіка та держава. – 2017. – № 6. – С. 80-85.
17. Коваль Н. О. Сучасні підходи вдосконалення управління ризиками в банківському менеджменті / Н.О. Коваль // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». –2021. – № 2-1 (103). – С. 42-45.

18. Кочетигова Т.В. Сутність та класифікація банківського ризику / Т.В. Кочетигова, А.Ю. Алейнік // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 16. – С. 715-718
19. Кузьмак О. М. Хеджування як метод управління банківськими ризиками / О. М. Кузьмак // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Економіка. – 2013. – Вип. 22. – С. 56–58.
20. Луцик М. Ідентифікація банківських ризиків та їхній вплив на фінансову стабільність / М. Луцик, А. Соловаров, А. Патюх // Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві. – 2022. – № 4(46). – С. 24-36.
21. Мордань Є. Ю. Банківські ризики легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом: сутність, види та система управління / Є. Ю. Мордань, Є. К. Бондаренко, Я. І. Кальченко, Ю. С. Давиденко // Економіка та держава. – 2021. – № 1. – С. 115–123.
22. Мороз Н. В. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку / Н. В. Мороз, Т. О. Селецька // Бізнес Інформ. – 2019. – №7. – С. 272–278.
23. Налутка П. Управління репутаційними ризиками організацій за кризових умов: особливості та перспективи [Електронний ресурс] / П. Налутка, Р. Мицишин // Економіка та суспільство. – 2023. – №50. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2348/2269>
24. Островська Н. Контролінг ризиків у банку: теоретичний аспект / Н. Островська // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 4. – С. 129-139.
25. Островська Н. С. Економічна суть банківських ризиків / Н. С. Островська // Інтелект ХХІ. – 2018. – № 2. – С. 117-121.
26. Офіційний сайт АБ «УКРГАЗБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrgasbank.com/>
27. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>
28. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

29. Панченко О. Банківські ризики як об'єкт страхування в сучасних умовах / О. Панченко, О. Маслюк, А. Гориленко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021. – (4(24)). – С. 146–154.

30. Парасій–Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: [навч.–метод. посібник для самост. вивч. дисц.]. / І.М. Парасій–Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.

31. Пернарівський О. В. Методи оцінювання ризиків у банківській діяльності / О.В. Пернарівський, О. О. Пернарівська // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2018. – Вип. 6 (17). – С. 828-833.

32. Поліхронова О. В. Банківські ризики та методи управління / О. В. Поліхронова // Управління розвитком. – 2013. – № 23. – С. 143–145.

33. Положення Національного банку України «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», затверджене постановою Правління НБУ №64 від 11.06.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#n16>

34. Прасолова С.П. Системний ризик банківського сектору України: оцінка основних джерел, чинників, наслідків та напрямів регулювання / С.П. Прасолова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2019. – № 1(92). – С. 54–64.

35. Примостка Л.О. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін–во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с.

36. Рудевська В.І. Теоретико-змістовна характеристика бізнес-моделі банку: сутність, структура та принципи / В.І. Рудевська // Бізнес-навігатор. – 2020. – Вип. 3 (59). – С. 140-147

37. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В. В. Коваленко. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – 304 с.

38. Сукрушева Г.О. Теоретична сутність банківських ризиків / Г.О. Сукрушева // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 18. – С. 354-357

39. Сьомак Т. Аналітичні аспекти управління банківськими ризиками / Т. Сьомак, Л. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С.Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023.– С. 53-56
40. Толстошеєва А.В. Резервування як метод управління кредитним ризиком / А.В. Толстошеєва // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2013. – № 1. – С. 45-48
41. Управління банківськими ризиками: підручник / Л. О. Примостка, І. В. Краснова, В. В. Лавренюк та ін. — Київ : КНЕУ, 2018. – 535 с.
42. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
43. Христенко О. В. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку / О.В. Христенко, А.А. Федій // Фінансовий простір. – 2018. – № 2(30). – С. 161-167.
44. Швець Н.Р. Визначення величини економічного капіталу як метод управління інтегральним фінансовим ризиком банку / Н.Р. Швець // Вісник причорноморських економічних студій. – 2016. – № 6. – С. 168–174.
45. Шевчук А. М. Банківські ризики: міжнародні та вітчизняні стандарти / А. М. Шевчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2016. – Том 24. – № 2. – С. 38-42.
46. Щербань П.П. Моделювання ризиків комерційних банків за основними напрямками діяльності / П.П. Щербань// Агросвіт. – 2018. – №2. – С.83-87

Додатки